

Laura Huhtinen-Hildén ja Minna Lamppu (toim.)

Soivia sanoja ja vauhdikkaita vaatteita

– Luovaa toimintaa varhaiskasvatuksessa

Laura Huhtinen-Hildén ja Minna Lamppu
(toim.)

Soivia sanoja ja vauhdikkaita vaatteita

– Luovaa toimintaa varhaiskasvatuksessa

Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja
TAITO-sarja 68

© Metropolia Ammattikorkeakoulu ja tekijät
Julkaisija: Metropolia Ammattikorkeakoulu

Toimittajat: Laura Huhtinen-Hildén ja Minna Lamppu

Valokuvat: Tarmo Valmela (kansi ja s. 8, 10, 18, 19, 28, 30, 41, 43, 58, 59, 66)

Esimerkkeihin liittyvät valokuvat: Mari Wahlstedt (s. 34, 35, 36),
Johanna Vire (s. 13, 36), Lea Väisänen (s. 52), Henna Hinnerichsen-
Still (s. 62)

Taitto: Niini & Co Oy / Susanna Yli-Ristaniemi

Painopaikka: Niini & Co Oy, 2020

Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja
TAITO-sarja 68
Helsinki 2020

ISBN 978-952-328-260-5 (nid.)

ISBN 978-952-328-261-2 (pdf)

ISSN 2669-8013 (nid.)

ISSN 2669-8021 (pdf)

www.metropolia.fi/julkaisut

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-
JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä pois lukien julkaisussa
olevat kuvat.

Lukijalle

Tämä julkaisu on suunnattu kaikille varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville pedagogisen työn tueksi sekä taidetoimintaan ja luovuuteen innostajaksi. Siinä *Sukkasäkkisoittimia ja spontaania kurarumbaa – Luovaa toimintaa varhaiskasvatuksessa* -julkaisun aloittama matka jatkuu uusilla näkökulmilla ja ideoilla. Julkaisu on koottu *Soivia kohtaamisia ja yhteisöllistä luovuutta varhaiskasvatuksessa* -täydennyskoulutuksen 1 ja 2 asiantuntijoiden puheenvuoroista sekä päiväkodin arkeen sovellettavista esimerkeistä. Tämä käytännön ja teorian vuoropuhelu auttaa meitä luomaan yhteistyössä kokonaisvaltaisia oppimisympäristöjä sekä tukemaan osallisuutta taiteellisella ja kehollisella ilmaisulla. Tästä oivallisesta kokonaisuudesta löytyy esimerkkejä eri taiteita hyödyntävän musiikkitoiminnan mahdollisuuksista, jotka sopivat niin apuvälineiksi arjen spontaaneihin tilanteisiin kuin muunkin toiminnan sisällöksi.

Innostusta ja iloa luovaan arkeen!

Soivia sanoja ja vauhdikkaita vaatteita – Luovaa toimintaa varhaiskasvatuksessa on osa Opetushallituksen tukemaa *Soivia kohtaamisia ja yhteisöllistä luovuutta varhaiskasvatuksessa 2* -täydennyskoulutusta. Metropolia Ammattikorkeakoulun toteuttama koulutus oli suunnattu varhaiskasvatuksen opettajille, ja sen tavoitteena oli antaa osallistujille välineitä uusien varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien mukaisen luovan toiminnan toteuttamiseen. Koulutus sisälsi 11 lähiopetuspäivää sekä erilaisia työyhteisössä sovellettavia välitehtäviä. Vuoden 2020 aikana toteutuneessa koulutuksessa oli osallistujia 44.

Seuraava *Soivia kohtaamisia* -täydennyskoulutus käynnistyy 2021.

Sisällys

Lukijalle	3
Laura Huhtinen-Hildén	
Arjen avuksi, ilmaisun innostajaksi	7
Esimerkkejä	12
Sanna Vuolteenaho	
Äänileikki ja laulamisen ilo	17
Esimerkkejä	24
Minna Lamppu	
Tavanomaisen taikaa	28
Esimerkkejä	34
Hanna-Maija Aarnio	
Musiikkikasvatuksen työtavat kokonaisvaltaisen oppimisen mahdollistajina.....	41
Esimerkkejä	48
Markku Kaikkonen	
Saako ruokapöydässä laulaa?	55
Esimerkkejä	61
Minna Lamppu	
Luotsina luovuus.....	65
Kirjoittajat	69

“Ovikello soi, viuh, ulos ja tervehdykset,
ulkovaatteita naulakkoon, suujumppaa, aamiaista.
Kaikki on tuttua, rytmissään,
kuitenkin päivittäin yllätyksiä ja improvisointia.
Aamupiiri kaikkine aisteineen ja lauluineen,
kuuntelu, kohtaaminen - se on tärkeintä.
Mitä tänään tehdään? Leikkiä, aisteja, maalausta vai
liikuntaa?”

Jenni Rikala

Laura Huhtinen-Hildén

Arjen avuksi, ilmaisun innostajaksi

Ilmaisemme itseämme kokonaisvaltaisesti kehon liikkeillä ja äänien kirjolla jo elämän ensi hetkistä lähtien. Kasvaessamme sosiaaliset odotukset, oppiminen ja ympäröivä kulttuuri muokkaavat sitä, millainen ilmaisu on kannustettavaa tai mitä opimme välttämään. Ilmaisuvallikkomme rakentuu vuorovaikutuksessa yhteisömmekanssa ja muovaa myös sitä, millaisena itsemme koemme. On tärkeää pohtia, millaisin keinoin voimme tukea kokeilemisen ja monipuolisten ilmaisumahdollisuuksien avautumista ja erilaisia ihmisiä innostavaa luovaa toimintaa päiväkodissa.

TURVALLISTA ILMAISUA

Ilmaisua tukevan ympäristön rakentumista voi ruokkia monella tavalla varhaiskasvatuksessa. Turvallinen ja lämmin vuorovaikutus on edellytys sille, että uskallamme heittäytyä luovaan ilmaisuun ja taiteellisiin kokeiluihin muiden kanssa. Kokemus siitä, että on tärkeä osa yhteistä tilannetta juuri sellaisena omana itsenään kuin sillä hetkellä sattuu olemaan, muodostuu monien viestien yhteisvaikutuksesta. Suurin osa tästä informaatiosta on sanatonta ja luovan toiminnan äärellä myös taiteen keinoin tapahtuvaa. Musiikilla voidaan luoda kutsuva, turvallinen pesä, ja kehon liikkeet sekä tiivis piirimuoto voivat viestiä turvallisuudesta liittyä joukkoon. Jokaisella on oma tapansa asettua tilaan tai ryhmään, ja tälle tulisi olla mahdollisuus: Toinen haluaa hiipiä osaksi isoa tilannetta huomaamattomasti, toiselle on tärkeää, että hänet huomataan heti. Usein sellainen aloitus, joka ei vaadi vaan ennemminkin tervehtii mukana olijat, on turvallisin myös niille, joita kaikkien itseen kohdistuvat katseet pelottavat. Tässä toimintaa ohjaavalla aikuisella on tärkeä rooli sensitiivisenä säätelijänä. Kun jokaiselle mahdollistuu tilanteeseen ja toimintaan virittyminen omalla tavallaan, luodaan edellytykset jokaista yksilöä huomioivalle ilmaisukasvatukselle. Yksilöllisten tarpeiden huomioiminen osana pedagogista suunnittelua luo perustaa kokonaisvaltaiselle ilmaisukasvatukselle (VASU 2018, 43–44).

SAMASSA TARINASSA

Jaettu tarina, yhteisen toiminnan tarkoitus tai innostus on hyvä lähtökohta sille, että jokainen tilanteeseen osallistuja voi kokea olevansa toivottu ja olennainen osa ryhmää. Kun olemme kaikki samalla seikkailulla ja retkikavereita, on myös jokaisen luova panos tervetullut ja tarpeellinen. Yhteinen tavoite voi olla konkreettinen tai kuvitteellinen, tietoinen tai tiedostamaton. Se imee osallistujat mukaansa johonkin uuteen ja kiehtovaan, ainutkertaiseen luovaan maailmaan. Timo Parvelan kirjojen Maukka-kissa kuvaa seikkailun kaipuutaan seuraavasti: ”Minä haluan oikean seikkailun. Sellaisen, joka alkaa aivan pienestä, lähes huomaamattomasta tapahtumasta, joka sitten poikii jonkin toisen vähän isomman, joka puolestaan johtaa omituiseen sattumukseen, joka paisuu, rönsyää ja lopulta räjähtää seikkailu.” (Parvela 2011.)

Maukan seikkailutoive toimii hyvin myös ilmaisukasvatuksen suunnittelun ohjenuorana. Toimintaan valmistaudutaan suunnittelemalla sille sellainen rakenne, joka innostaa, imaisee mukaansa, tukee hetkeen asettumista sekä luo ajassa etenevän raamin. Tämän lisäksi suunnitelma myös joustaa niin, että jokaisen osallistujan oleminen ja impulssit muovaavat seikkailun luonnetta ja muodostavat sivupolkuja ja uusia suuntia. Pedagoginen improvisointi, sensitiivisyys ja monipuolista luovaa toimintaa joustavasti tukeva rakenne ovat luovan tilanteen tärkeät työvä-

lineet (Huhtinen-Hildén 2017; Huhtinen-Hildén & Pitt 2018). Luovan ilmaisun ja pedagogisen prosessin virittämä seikkailu on jatkuvan oppimisen ja kehittymisen matka myös meille ammattilaisille.

KOKONAISVALTAISIA HYVÄKSYMISEN KOKEMUKSIA

Saamme impulsseja toistemme tunteista juuri asentojen, ilmeiden, liikkeiden ja muun kehollisen viestinnän kautta. Jokin meissä tuntuu jaetulta, vaikka olemme eri yksilöitä. Tämän varmistavat peilisolumme, jotka virittävät meitä toistemme tunnetiloihin (ks. esim. Huotilainen 2019; Sajaniemi & Mäkelä 2015). Koska meissä on tällainen koneisto toistemme aistimiseen, on ymmärrettävämpää, miksi toisen ihmisen avoin asento – kutsu halaukseen tai tanssiin – tuntuu hyvältä. Luovassa toiminnassa on mahdollisuus syventää tällaista kehollisen ja ilmaisullisen dialogin ulottuvuutta.

Kunnioituksen ja arvostuksen ilmapiiri avaa mahdollisuudet luovaan ja taiteelliseen vuorovaikutukseen. Aito dialogi on mahdollinen vain, jos ihmiset hyväksyvät toisensa ja suhtautuvat toisiinsa jokaisen ainutkertaisuutta kunnioittaen (Arnkil 2019, 148–154; Arnkil & Seikkula 2014, 18–19). Näitä viestii ja tekee todeksi aito kuuntelu. Kun ihminen kokee ympäristön turvalliseksi ja vastaanottavaiseksi, hän rohkaistuu ilmaisemaan itseään. Aikuisella on keskeinen tehtävä rakentaa dialogisuutta pedagogisilla valinnoillaan.

Luovassa toiminnassa dialoginen vuorovaikutus elää toiminnassa. Toisen luovaan impulssiin kytkeytyminen ja sen yhteinen luova kehittäminen tekevät kunnioituksen ja hyväksymisen todelliseksi toiminnan kautta. Myös prosessin kehittelyn moniäänisyys eli erilaisten ideoiden, ehdotusten ja ilmaisumahdollisuuksien kirjo luo dialogille otollista maaperää. Ei olla etsimässä täydellistä ratkaisua tai toteutusta, vaan yhteistä seikkailua, jossa voidaan sovittautua toisen olemiseen ja ilmaisuun. Tällaisessa luovassa dialogissa jokainen tulee myös nähdyksi kokonaisuutena, luovana itsenään.

DIALOGISUUS TYÖKAVERIKSI

Ilmaisunvapaudelle voi myös tulla esteitä: kokemus siitä, etten riitä tai kelpaa, rakentuu valitettavan helposti ja usein myös

tarkoittamatta. Monella aikuisella on kokemuksia siitä, miten luovaan tekemiseen on liittynyt jonkinlainen suorituksen arvioinnin elementti. Tämä on voinut muodostaa huomaamattoman taustavireen, joka vaikuttaa myös kohdatessamme lasten ilmaisullista leikkiä ja luovuutta. Meissä voi aktivoitua tuo sisäinen kriitikko, jonka ohjaamana tulemme arvottaneeksi ilmaisullisia kokeiluja tai luovia tuotoksia pedagogiikan nimissä. Tämä ei kuitenkaan ole se tie, jolla ilmaisuun rohkaisemista, kunnioitusta ja jokaisen ihmisen ainutkertaisuutta tavoittelevan on syytä kulkea. Siksi on hyvä pyrkiä tunnistamaan tämän menneisyyden arvottavan haamun vaikutus omassa pedagogisessa toiminnassaan. Tilalle voi kutsua mieluummin dialogisuuden haltijan, joka katsoo sekä omia pyrkimyksiämme ammattilaisina että yhteisömmme isojen ja pienien luovien, ainutkertaisten taiteilijoiden tuotoksia lempein, hyväksyvin ja arvostavin silmin.

YHTEISÖN HYVÄÄ ARKEA RAKENTAEN

Luovuus, ilmaisu ja taiteen taika voivat toimia koko päiväkohtiyhteisön arjen kohottajana. Niiden avulla voimme luoda yhteisyyden tunnetta, joukkoon kuulumisen ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksia, jotka liittävät yhteisön isoja ja pieniä jäseniä toisiinsa ainutlaatuisella tavalla. Tälle iloiselle oppimisen ja seikkailun tielle voimme kulkea toinen toistamme innostaen!

Lähteet:

Arnkil, M. (2019). *"Mehän opimme enemmän kuin lapset."* Opettaja dialogisena auktoriteettina. Tampere University Dissertations 43.

Arnkil, T. E. & Seikkula, J. (2014). *"Nebän kuunteli meitä!" Dialogeja monissa subteissa.* Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Huhtinen-Hildén, L. (2017). Elävänä hetkessä. Suunnitelmallisuus ja pedagoginen improvisointi. Teoksessa A. Lindeberg-Piironen & I. Ruokonen (toim.) *Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsi-kirja.* Helsinki: Classicus, 389–411.

Huhtinen-Hildén, L. & Pitt, J. (2018). *Taking a learner-centred approach to music education. Pedagogical pathways.* Abindgon: Routledge.

Huotilainen, M. (2019). Luovuuden merkitys varhaiskasvatuksessa – neurotieteen näkökulma. Teoksessa L. Huhtinen-Hildén & M. Lamppu (toim.) *Sukkasäkkisoittimia ja spontaania kurarumbaa – Luovaa toimintaa varhaiskasvatuksessa.* Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, 29–37.

Parvela, T. (2011). *Maukka, Väykkä ja suuri seikkailu.* Helsinki: Tammi.

Sajaniemi, N. & Mäkelä, J. (2015). Ihminen voi hyvin joukossa. Teoksessa L. Uusitalo-Malmivaara (toim.) *Positiivisen psykologian voima.* Jyväskylä: PS-kustannus, 136–159.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Opetushallitus. Saatavana osoitteessa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf. (Viitattu 5.10.2020)

Esimerkkejä

KENELLE SOITIN SOI'

Erilaiset nimileikit edesauttavat tutustumista ja ryhmätoimintaan viritäytymistä. Oman nimen kuuleminen toisten sanomana vahvistaa lapsen itseluottamusta ja ryhmään kuulumisen tunnetta. Tässä esimerkissä herkeistytään myös kuuntelemaan sekä kasvatetaan kärsivällisyyttä ja keskittymiskykyä.

Tarvitaan: Erilaisia soittimia.

Tässä nimileikissä yhdistyy vuoron odottaminen, kuunteleminen ja nimien opettelu. Aluksi aikuinen kiertää tilassa. Lapset voivat istua vapaasti tilassa haluamissaan paikoissa tai vaikka väljässä puoliympyrässä kasvot samaan suuntaan päin. Lapsilla voi olla silmät auki tai kiinni. Hetken kierrettyään aikuinen pysähtyy jonkun lapsen kohdalle ja alkaa soittaa kädessään olevaa soitinta ja kysyy: ”Kenelle soitin soi?” Tähän osallistujat vastaavat, kuka lapsi on kyseessä.

Vinkki 1. Tässä nimileikissä voidaan käyttää eri soittimia ja opetella myös soitinten nimiä. Kun aikuinen pysähtyy lapsen kohdalle, nimetään yhdessä myös soitin.

Vinkki 2. Kun leikki tulee tutuksi, lapsia voi osallistaa antaen heidän kunkin vuorollaan olla soittimen soittajana.

VAUHDIKKAAT VAATTEET''

Toisinaan pukeminen ja riisuminen on lapsista tylsää, eikä vaatteiden laittaminen tai pois ottaminen tunnu millään luonnistuvan. Silloin on hyvät vinkit tarpeen. Vauhtia pukemiseen ja riisumiseen voi saada kuvista. Tässä esimerkissä harjoitellaan nimeämään ja tunnistamaan värejä ja vaatteita, laskemaan lukumääriä sekä odottamaan omaa vuoroa. Kaikki tämä on mukavampaa kuvien avulla. Kuvaleikit houkuttelevat lasta oivaltamaan itse, havainnoimaan, oppimaan värejä sekä pysymään tarkkaavaisena ja odottamaan kärsivällisesti omaa vuoroa.

Tarvitaan: Kuvia vaatteista.

Ensin tehdään yhdessä kuvia, joissa kussakin on yksi vuodenaikaan sopiva vaate: paita, housut, sukat ja tossut sekä ulos haalari, takki ja housut, huivi, pipo tai lippis, kengät ja käsineet. Kuvat on hyvä säilyttää lähellä naulakkoa tai paikkaa, jossa pukeudutaan, kuten eteisessä lokeroseinällä. Siitä ne on helppo napata käyttöön niin pukemisen kuin riisumisenkin avuksi.

Pukeutumis- tai riisumistilanteessa aikuinen käyttää kuvaa ja laulua vuorojen jakamisessa. Kun on vuoro pukea tai riisua paita, aikuinen näyttää paidan kuvaa ja laulaa *Värilaulun*:

"Kenellä on päällä paita punainen, paita punainen..."

Sen on vuoro pukea/riisua,

kell' on jotain punaista,

jotain punaista."

(suom. kansanlaulu)

Sitten lasketaan, kuinka monella lapsella on punainen paita, ja he pukevat/riisuvat sen.

Vinkki 1: Kuvat voivat osoittaa suoraan sitä vaatetta, joka seuraavaksi tulee pukea tai riisua. Tätä rytmitetään yhdessä keksityllä lorulla. Ensin luetaan keksitty loru ja lopuksi käännetään kuva, joka paljastaa puettavan vaatteen. Loru voi olla ihan lyhyt ja höpsökin: *"Minkä vaatteen pukaisen/riisuilen, kuva näyttää sen!"* Hauskuutta tuo se, jos kuvat ovatkin joskus konstikkaita ja tulevat väärässä järjestyksessä. Silloin lasten täytyy olla tarkkoina, sillä eihän esimerkiksi sukkia voi riisua ennen kenkiä...

Vinkki 2: Kuvia suoraan näyttämällä on helppo harjoitella vaatteiden nimeämistä (S2-lapset), värejä ja lukumääriä.

Vinkki 3: Kuvien avulla voi tehdä lapsille myös "tempu- radan". Aikuinen laittaa vaatteiden kuvat lattialle siihen järjestykseen, kun ne on hyvä

pukea tai riisua. Sen jälkeen lapset laittavat omat vaatteensa samaan järjestykseen kuvien kanssa, ja näin ”tempurata” on valmis. Aikuinen voi laskea kymmeneen, ja lapsi yrittää ehtiä pukea/riisua samassa ajassa. Tässä lapsi voi myös valita laulun, jota aikuinen laulaa ja jonka keston aikana lapsi yrittää ehtiä valmiiksi. Lauluna voi käyttää mitä tahansa laulua, jonka tuttua säveltä hyödyntäen voi itse keksiä sanat, jotka innostavat lasta pukemaan.

LEMPETÄ YLLÄTYKSIÄ^{III}

Tässä esimerkissä harjoitellaan yllättävien äänien äkillistä kohtaamista ja sietämistä. Näiden laulujen helposti ennakoitavassa ja hausassa toistossa yllätykset sekä kovemmat äänet tulevat iloisella tavalla tutummiksi ja turvallisemmiksi.

Yllättävien tai kuulokuvultaan voimakasta vaihtelua sisältävien laulujen harjoittelu kannattaa aloittaa rauhallisesti ja asteittain. Hyviä lauluja näihin tilanteisiin ovat *Pupu meni puskaan* (säv. Soili Perkiö, san. Hannele Huovi) ja *Viisi pientä ankkaa* (suom. kansanlaulu). Laululeikissä *Pupu meni puskaan* pupu kurkistaa yllättävästi puskaista sanoen ”huu-sai-sai”, ja *Viisi pientä ankkaa* -laulussa isäankka nousee lammesta ja sanoo voimakkaammalla äänellä ”vaak”. Kun lauluja on harjoiteltu ensin lempeämmin tarpeeksi pitkään, voivat yllätyselementit paisua turvallisesti voimakkaammiksi. Laulut sopivat aistiherkkien lasten kanssa harjoiteltaviksi pitkällä aikavälillä.

RENTOUTTAVIA REVONTULIA JA VEDEN SOLINAA^{IV}

Tämä mielikuvitusmatka houkuttelee rauhoittumiseen ja rentoutumiseen, totuttaa hiljaisuuteen, kuunteluun ja keskittymiseen. Sen avulla voidaan tukea lasten luovuutta ja mielikuvitusta.

Tarvitaan: Rentoutumiseen soveltuvaa musiikkia, cd-soitin tai Bluetooth-kaiutin.

Tämä rentouttava mielikuvitusmatka alkaa rauhallisella musiikilla. Laita valitsemasi rentoutukseen sopiva musiikki soimaan

ja ohjeista osallistujat kuuntelemaan vain sitä. Joillekin silmien kiinni pitäminen on mahdotonta, mutta se ei haittaa: jokainen voi valita, kuunteleeko musiikkia silmät auki vai kiinni. Paikallaan voi myös hiukan heilua musiikin liikuttamana.

Kuuntelun jälkeen jokainen saa vuorollaan kertoa, mitä musiikki toi mieleen.

Vinkki 1: Huoneen voi hämärtää tunnelman lisäämiseksi.

Vinkki 2: Tämän kuunteluhetken voi toteuttaa myös luonnossa. Tällöin ei tarvita musiikkia, vaan voidaan kuunnella metsän ääniä. Kun luonnon ääniä on kuunneltu ryhmälle sopiva aika, käydään läpi, millaisia ääniä kukin havaitsi. Havaittuja ääniä voidaan toistaa äännellen yhdessä.

”Ovikello soi, kalenteri ja tilat täyttyvät, on organisoitava ja oltava läsnä, pysyttävä lujana ja herkkänä. Kallio, multa ja vesi, en aina riitä, ei aina kaksi kättä. Opettele odottamaan, jakamaan ja paljon muuta, on listoja, tavoitteita, asentoja, asuja, välineitä. Leikkiä on oltava, oltava lapsi ja aikuinen. Laulu, nauru, hymy ja rajaus, toisinaan uupumus ja ajatusten hajaannus. Mikä on tärkeintä tässä ja nyt? Pilkistääkö aurinko, riittävätkö kädet tänään, vielä yllätyt.”

Jenni Rikala

Sanna Vuolteenaho

Äänileikki ja laulamisen ilo

Laulaminen on ihmisen kokonaisvaltaisen ilmaisun instrumentti. Sen avulla koetaan suuria tunteita, iloja ja suruja, yksin ja yhdessä. Laulaminen on hengittämistä ja rauhoittumista. Olemme kaikki luotuja laulamaan.

VAUVAN KANSSA PAIJAILLEN JA ÄÄNNELLEN

Syntymässä vauvan ensimmäinen parkaisu käynnistää vauvan äänenkäytön, jota ihminen harjoittaa koko elämänsä ajan. Vauvan itku on äänellistä yhteyttä muihin ihmisiin, ja sillä vauva ilmaisee erilaisia tarpeitaan. Myöhemmin vauva alkaa jokeltelun lisäksi päästellä muunlaisiakin ääniä – kiljahduksia, maiskutuksia, tuhinoita – ja kokeilla ääntään monella eri tavalla. (Krokkfors 2017, 145–146.) Jo pieni vauva yrittää päästä vuorovaikutukseen muiden kanssa. Kun vauva kuulee puhetta tai laulua, kääntää hän päätään äänen tulosuuntaan ja kiinnittää katseensa puhujan tai laulajan kasvoihin. (Huotilainen 2009, 123.) Hannelle Huovi on todennut, että ihmisen ensimmäinen äidinkieli on kosketus (Huovi 2019). Vauvaa pajjailtaan silitellen, ja samalla häntä hoitava aikuinen vastaa vauvalle hyvinkin musiikillisin elementein: levotonta vauvaa keinutellaan ja tyyntytellään rauhallisesti puhuen ja hyräillen. Nopeatempoisempi hytkyttely ja eläväisempi äänenkäyttö ja lepertely puolestaan aktivoivat vauvaa. (Sinkkonen 2009, 289.) Kautta sukupolvien vauvoja on tuuditeltu uneen kehtolauluin. Vaikka maailman musiikkikulttuurit eroaisivat muuten toisistaan merkittävästi, löytyy kehtolauluja niistä kaikista. Kehtolaulujen laulaminen on tärkeää niin vauvalle kuin laulavalle aikuisellekin. (Hanley 2010, 38.)

ÄÄNILEIKIN MAAILMA

”Uteliaisuus ääniin ja niiden kanssa leikkimiseen ovat kaikkien ulottuvilla iästä riippumatta. Meitä ympäröivä äänimaailma tarjoaa maastoja kiinnostaville löytöretkille, ja samalla tulemme keskittyneeksi tähän hetkeen, yhteiseen toimintaan ja toisiimme.” (Huhtinen-Hildén 2019, 40.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimiskäsitys

pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Leikki on lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa. Oppiminen on kokonaisvaltaista, ja sitä tapahtuu kaikkialla. Lapset oppivat leikkien – siis liikkuen, tutkien ja itseään ilmaisten. Myös taidetoimintaan kuuluu leikki olennaisesti. Leikillä on itseisarvo lapselle sekä suuri merkitys lasten kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. (VASU 2018, 18.)

Leikki-ikäisten lasten äänileikit ovat kokonaisvaltaista leikkiä. Spontaaniin lauleluun ja äänileikkiin liittyy liikkumista, elehtimistä ja puhetta, ja niitä käytetään ilmaisemaan tunteita ja merkityksiä. Niillä kommunikoidaan ja luodaan vuorovaikutusta toisten leikkijöiden kanssa. Lapsi voi leikkiä äänileikkiä myös itsekseen. (Countryman, Gabriel & Thompson 2016, 2–4.) Olen huomannut lapsia havainnoidessani, että yksin leikkiessään lapsi tuottaa eri hahmoille usein omat äänet ja karaktäärit. Lapsi voi leikkiä äänileikkiään laulellen myös, kun hän tuntee itsensä yksinäiseksi. Äänileikki auttaa lasta silloin hänen emotionaalisessa säätelyssään. (Trehub & Gudmundsdottir 2015; Huhtinen-Hildén & Pitt 2018, 102.)

Äänileikki voi olla kokonaan nonverbaalia tai ”höpöhöpö”-puhetta ja laulelua. Lapsi voi sekoittaa omaan keksintäänsä olemassa olevia lauluja ja toistella aikaisemmin keksimäänsä. Tällaiset äänileikit voivat olla hetkittäisiä ja hajanaisia mutta

myös pitempään muotoon kehittyviä. Lasten äänileikki ja laulelu voidaan nähdä osana lasten musiikillista ja sosiaalista oppimisprosessia sekä emotionaalista kokemusta. Lasten kanssa toimivat aikuiset voivat oppia paljon lasten musiikillisista taidoista, kiinnostuksen kohteista ja kehityksestä osallistumalla ja kunnioittamalla lasten äänileikkejä. (Countryman ym. 2016, 7–8.) Aikuiset voivat myös rohkaista lasta spontaaniin lauleluun ja äänien keksintään osana leikkiä. Leikistä tulee silloin näkyvämpää ja avointa luovaa toimintaa. (Huhtinen-Hildén & Pitt 2018, 103.)

Tänä päivänä lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitys korostuu. Vuorovaikutus- ja tunnetaidoilla, kyvyllä ilmaista itseään sekä ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. (VASU 2018, 5.) Varhaiskasvatussuunnitelmassa (VASU 2018, 16) nostetaan esille myös lapsen esteettisen ajattelun kehittyminen tunnetaitojen tukemisen lisäksi. Oman äänen käyttämisellä ja siihen liittyvällä kehollisella kokemuksella on iso merkitys lapsen itsetunnolle ja positiivisen minäkäsityksen muodostumiselle (Huhtinen-Hildén 2019, 39). Meidän aikuisten tehtävä on tukea sitä.

Lasten äänileikki on spontaania ja improvisatorista. Mielestäni siinä ollaan itseilmaisun ytimessä ja yhdessä leikkien myös vahvassa vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Äänileikissä ja

improvisoinnissa opitaan ilmaisemaan omia tunteita ja kuuntelemaan toista. Siinä lapsi saa käyttää ja kehittää sosioemotionaalisia taitojaan, muun muassa tunteiden itsesäätelystä ja itseohjausta. Äänileikki voidaan nähdä myös dialogisena toimintana, jossa luodaan jotakin uutta ja opitaan toimimaan muun muassa erilaisten ristiriitatilanteiden ratkaisemiseksi. Dialogisessa äänileikissä tarvitaan taitoa kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kykyä reflektoida omia arvoja ja asenteita. Tätä taitoa ihminen tarvitsee koko elämänsä ajan. Leikkimällä opitaan.

LAULU LIITTÄÄ OSAKSI YHTEISÖÄ

Laulamaan lapsi oppii helpoiten, jos hän saa kuulla ympäristössään elävää laulua ja voi ottaa siitä mallia. Lisäksi tarvitaan motivaatiota, kiinnostusta ja halua oppia. (Krokfors 2017, 147.) Kaikki lapset eivät ole kiinnostuneita laulamista, mutta jos he eivät kuule kasvuympäristössään laulamista ollenkaan eivätkä saa siihen tukea ja kannustusta, voivat he jäädä vaille mahdollisuutta innostua siitä myöhemmin. Laulaminen kuuluu kaikille ja on kaikkien opittavissa oleva taito. (Pihkanen 2011, 6.) Koskaan ei ole liian myöhäistä laulaa tai oppia laulamaan.

Yhdessä laulaminen liittyy meidät toisiimme ja osaksi yhteisöä. Osallisuuden kokemus on kuitenkin kokemusmaailmasamme syvemmällä kuin se, mitä osallistumisella tarkoitetaan. Kaikki eivät esimerkiksi halua osallistua laulamiseen yhdessä. Osallisuutta on myös mahdollisuus säädellä itse ja etsiä sopivaa tapaa olla osallinen vaikkapa kuuntelemalla muiden laulamista. (Huhtinen-Hildén 2019, 29.)

Monissa viimeaikaisissa tutkimuksissa yhteisöllisten kulttuuriharrastusten, kuten kuorolaulamisen, on todettu vaikuttavan myönteisesti ihmisten hyvinvointiin ja jopa pidentävän ikää. Antropologisten tutkimusten perusteella voidaan sanoa, että rummuttaminen, tanssiminen ja laulaminen ovat koonneet alkuihmiset yhteen ryhmään jo ammoista ajoista lähtien. Evoluution näkökulmasta musiikilla on sosiaalinen tilaus ja luonne. Musiikin hyötyä maksimoidaksemme aktiivinen kulttuuriharrastus pitäisi omaksua jo lapsena. (Hyypä 2013, 8, 97, 102.) Kasvattaja tarjoaakin lasten kanssa musisoidessaan heille avaimet hyvään elämään ja aikuisuuteen.

AIKUISEN ON LUPA LEIKKIÄ ÄÄNELLÄÄN – LAULAA LAPSEN LAILLA

Pieni lapsi osaa laulaa luonnollisesti ja kehoaan kokonaisvaltaisesti käyttäen. Lapsen kasvaessa laulamisen helppous saattaa kadota. Lapset opetetaan hillitsemään ja rajoittamaan äänenkäyttöään sekä istumaan hiljaa paikoillaan. Muiden häiritsemisen pelko estää vapaata äänenkäyttöä ja ilmaisua sekä muiden kehollisten tunteuksien ilmaisemista. Lapsi, nuori tai aikuinen voi jopa pelätä, että hänelle nauretaan. Kontrolloimme ääntämme sosiaalisissa tilanteissa ja estämme spontaanit äännähdyksemme. Haluamme kuulostaa vakuuttavilta ja hallituilta. Silloin ääni muuttuu usein monotoniseksi: äänenkäyttö vaikeutuu ja ääni väsy helposti. (Siltanen 2015, 1–2.)

Päiväkodissa lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä laulamisen iloa. Virittäydymme toinen toisiimme laulaessamme yhdessä. Jo pelkästään musiikin kuunteleminen yhdessä rakentaa yhteisöllisen kokemuksen, joka on erilainen kuin kuunnellamme musiikkia itseksemme. Monella aikuisella saattaa aikaisempiin musisointikokemuksiin liittyä jotakin negatiivista, joka saa epäilemään omaa musiikillista kykyä ja taitoa. Yhdessä laulamisessa on kyse tunteiden jakamisesta ja juuri tämän hetken elämisestä. Se on enemmän kuin pelkästään musiikillista osaamista. (Huhtinen-Hildén 2019, 27.)

Mitä jos antaisimme itsellemme luvan hassutella äänellä, matkia vauvan ääntelyitä ja pienen lapsen riemukkaita äänikeiluja? Kun annamme omalle puheäänellemme mahdollisuuden liikkua ylös ja alas, ilmeikkäästi eri korkeuksilta samalla äänenkorkeudella pysyttelevän monotonisemman puheen sijasta äänemme voisi paremmin. Silloin emme lukitsisi kurkunpäämme asentoa ja ääntöelimistömme voisi tuottaa puhuttua ja laulettua ääntä vapaammin. Luodessamme lapselle turvallisen tilan olla äänellisesti utelias tutkimusmatkailija saamme vastalahjaksi vapauden olla sitä itsekin. Äänesi kiittää siitä sinua.

MITEN AUTAN LASTA ÄÄNILEIKKIMÄÄN JA LAULAMAAN PÄIVÄKODISSA?

- Luon turvallisen ja hyväksyvän ympäristön
- Huomioin lasten osallisuuden toiminnan suunnitteluun
- Heittäydyn itse tekemään lasten kanssa
- Annan rohkaisevaa, innostavaa ja positiivista palautetta

Lähteet

- Countryman, J., Gabriel, M. & Thompson, K. (2016). *Children's spontaneous vocalisations during play: aesthetic dimensions*. Music Education Research, 14613808. Vol. 18, Issue 1, 1–19.
- Hanley, V. J. (2010). *Power of Song*. Community Practitioner 38 (5), 38–39.
- Huhtinen-Hildén, L. & Pitt, J. (2018). *Taking a Learner-Centred Approach to Music Education. Pedagogical Pathways*. Abingdon: Routledge.
- Huhtinen-Hildén, L. (2019). Elämän ja arjen musiikkia. Anna-Liisa Karjalainen (toim.) *Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveystalalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 21–55.
- Huottilainen, M. (2009). Musiikillinen vuorovaikutus ja oppiminen sikiö- ja vauva-aikana. J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.) *Musiikkikasvatus – näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Suomen musiikkikasvatusseura – FiSME ry, 121–129.
- Huovi, H. (2019). Luentomuistiinpano. 19.11.2019 Metropolia Ammattikorkeakoulu.
- Hyyppä, M. T. (2013). *Kulttuuri pidentää ikää*. Helsinki: Duodecim.
- Krokkfors, M. (2017). Laulaminen. Helppoa kuin hengittäminen. A. Lindeberg-Piiroinen & I. Ruokonen (toim.) *Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja*. Classicus, 143–176.
- Määttä, S., Koivula, M., Huttunen, K., Paananen, M., Närhi, V., Savolainen, H. & Laakso, M.-L. (2017). *Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa*. Raportit ja selvitykset 2017:17. Helsinki: Opetushallitus.
- Pihkanen, T. (2011). *Lapset laulavat. Tutkimus tavoitteellisesta lasten laulunopetuksesta ja opas opetuksen tueksi*. Lisensiaatintyö. Helsinki: Sibelius-Akatemia, Kehittäjäkoulutus, Musiikkikasvatuksen osasto.

Siltanen, R. (2015). ”*Kaikki on vinksin vonksin tai ainakin beikun keikun*”, *Kehittämisprojekti lasten kokonaisvaltaisesta laulunopetuksesta*. YAMK opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Sinkkonen, J. (2009). Musiikki – yhtä aikaa yksilöllistä ja jaettua. J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.) *Musiikkikasvatus – näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Suomen musiikkikasvatusseura – FiSME ry, 289–297.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Opetushallitus. Saatavana osoitteessa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf.

Esimerkkejä

LAULUPUSSI¹

Tässä esimerkissä laulupussi kutsuu laulamaan ja leikkimään yhdessä.

Tarvitaan: *Pussi ja kortteja.*

Käsityötaitoinen päiväkodin työntekijä tai lapsen vanhempi voi ommella laulupussin itse, tai vaihtoehtoisesti laulupussina voi käyttää mitä tahansa tarkoitukseen sopivaa pussia, joka on helposti avattava. Jos valitsee laulupussin materiaaliksi esimerkiksi hyvin pehmeisen tai jännittävästi rapisevan kankaan, käyttäjän useimmat aistit aktivoituvat.

Leikki alkaa niin, että ryhmälle valitut laulut kirjoitetaan kortteille ja ne laitetaan pussiin. Kaikki osallistujat asettuvat yhteen piiriin ja kortteja täynnä oleva pussi laitetaan kiertämään lapselta toiselle *Laulupussi*-laulun siivittämänä: *"Kuka saa, kuka saa, laulupussiin kurkistaa?"* (suom. kansanlaulu). Pussi kiertyy koko laulun ajan ja pysähtyy vasta laulun loputtua. Se, kenen kohdalle pussi pysähtyy, saa laittaa kätensä pussiin ja nostaa sieltä yhden kortin. Kortissa lukee sen laulun nimi, jonka ryhmä seuraavaksi yhdessä laulaa.

Vinkki 1: Kun laulut ovat käyneet tutuiksi, laulupussiin voi laittaa kuvia, sanoja tai esineitä vihjeiksi lauluista. Vihjeen avulla koko ryhmä arvaa, mikä laulu on kyseessä. Kun oikea laulu on arvattu, se lauletaan yhdessä.

Vinkki 2: Pussista voi löytyä myös soittimia, kuten marakassit tai kapulat, joita voidaan ottaa mukaan laulua säestämään.

Vinkki 3: Pussi voi olla myös halipussi, jolloin pussin sisälle laitettaviin kortteihin kirjoitetaan ryhmän jokaisen lapsen ja aikuisen nimi. Laulun jälkeen pussin pysähtyessä sieltä nostetaan yksi kortti, ja sen nostaja pääsee halaamaan nimen osoittamaa lasta. Toisten koskettaminen kauniisti ei kaikille lapsille ole helppoa, ja pienillä kauniisti koskettamisen oppimiseen tarvitaan harjoitusta.

YSTÄVÄNI TUTTAVANI^{VI}

Tämä leikki vahvistaa motorisia taitoja ja edistää numeroiden harjoittelua. Yhdessä laulaminen ja saman liikkeen tekeminen lisäävät yhteisöllisyyden tunnetta.

Tarvitaan: *Arpakuutio ja tilaa liikkua.*

Tässä esimerkissä yhdistyvät laulaminen ja toiminnallisuus. Lauluun sisältyviä liikkeitä tai tehtäviä ohjaa noppa. Lauluksi tähän leikkiin sopii esimerkiksi *Ystäväni tuttavani* (suom. piirilaulu) tai joku muu sävellys, joka mahdollistaa toiminnan ja liikkumisen. Aluksi valitaan tehtävät tai liikkeet, jotka ryhmä haluaa tällä kertaa tehdä. Liikkeitä voi keksiä vapaasti, mutta laulun sujumuuden kannalta houkuttelevia ovat lauluun helposti yhdistyvät liikkeet, kuten rummutus, vilkutus, tömistys, hypyminen ja nyökytys. Nopan luvut yhdistetään liikkeisiin siten, että kullekin numerolle valitaan jokin liike. Kun kaikille nopan luvuille on liikkeet tai tehtävät, leikki voi alkaa. Ensiksi heitetään noppaa ja sen osoittamalle numerolle valittu liike toteutetaan laulun kohdassa: *”...tule kanssain hyppelemään/vilkuttamaan/rummuttamaan, rati-riti-rallaa...”*

Vinkki 1: Lämmitelkää ennen laululeikkiä rummuilla.

Rytmitelkää laulun perussykettä ja jakakaa myös sooloja. Tällöin voi laulaa: *”...käy nyt kanssain soittamaan/leikkimään/musisoimaan...”*

TAIKARUMPU KERTOO^{VII}

Tämä monikäyttöinen leikki on hauska ja toiminnallinen tapa esimerkiksi suomen kielen opetteluun. Vahvistaa ilmaisunvapautta, äänenkäyttöä sekä itsensä hillitsemisen taitoa.

Tarvitaan: *Kehärumpu ja malletti, runsaasti lattiatilaa.*

Leikki alkaa niin, että sen ohjaaja sanoo maagiset taikasanat: *”Taikarumpu, taikarumpu muuttaa kaikki lapset pupujusseiksi.”* Sen jälkeen hän alkaa lyödä kevyesti rummunreunaa nopealla tahdilla tai silitellä malletilla rummun kalvoa. Samaan aikaan lapset saavat vapaasti liikkua tilassa ja äännellä sekä pomppia pupun

tavoin. Seuraavaksi leikin ohjaaja pamauttaa kerran kuuluvasti rummun keskustaa ja puput jähmettyvät paikoilleen. Leikin ohjaaja liikkuu pupujen keskellä kaikkien kuunnellessa hiljaisuutta ja odottaen jännittyneinä seuraava taikaa. Näitä voi olla esimerkiksi leijona, apina, kirahvi tai perhonen. Mukaan voi liittää myös kuvailevia muutoksia, esimerkiksi hiipivä hiiri, luikerteleva käärme tai maukuva kissa. Leikki loppuu niin, että ohjaaja ”muuttaa” osallistujat eläinhahmoista takaisin.

Vinkki 1: Jos jähmettyminen on vaikeaa, malletin kosketus liikkuvaan kehonosaan helpottaa.

Vinkki 2: Taikarummun soittamisesta syntyvät erilaiset äänet tuovat jännitystä. Käännä malletti välillä toisinpäin tai rummuta myös sormilla.

RUOKARYTMEJÄ ^{viii}

Ryhmässä rytmittely samassa sykkeessä lisää yhteisöllisyyden kokemusta ja ryhmään kuulumisen tunnetta. Harjoitus myös kehittää innostavalla tavalla motoriikkaa ja kykyä hahmottaa, muistaa ja toistaa erilaisia rytmejä.

Jokaiseen päivään tarvitaan ei pelkästään rytmiä, vaan myös rytmejä! Nämä rytmit toteutetaan ennen ruokaa, ja ne ovat ruokarytmit. Ensiksi käydään piiriin ja hierotaan käsiä yhteen. Tällä saadaan kaikkien huomio. Kun kaikki ovat mukana, siirrytään seuraavaan vaiheeseen, joka on taputtaminen. Kun päästään yhteiseen sykkeeseen, aletaan sanoa ”ruo-ka-ryt-mit, ruo-ka-ryt-mit”, ja se tehdään neljä kertaa. Tämän jälkeen yksi lapsista saa käydä kysymässä, mitä ruokaa tänään on lounaaksi, ja hän kertoo sen muille. Päivän lounas rytmitetään eri kehonosiin. Lapset voivat vuorotellen eri päivinä päättää, mihin kehonosiin mikäkin ruoka rytmitetään. Esimerkiksi sa-laati voitaisiin rytmittää päähän (isku 1), mahaan (isku 2) ja reisiin (isku 3). Jokainen rytmitys toistetaan neljä kertaa.

Tämä toteutetaan Espoon Olarin päiväkodissa joka päivä ennen ruokaa.

”Ryhmässämme on ollut haastetta pukemistilanteissa. Lähdimme tiimin kanssa miettimään keinoja tilanteen ratkaisemiseksi. Päädyimme siihen, että eteisen ylähyllylle muutti iso pehmokoirra. Koira tarkkailee lasten pukemista ja riisumista. Pukemisen jälkeen lapset saavat silittää ja paijata koiraa. Koiralle on keksitty yhdessä nimi, ja se on ollut meidän arjessa mukana esimerkiksi retkillä. Nyt lapset ovat päättäneet, että koira tarvitsee uuden ”kodin”, ja seuraavaksi rakennamme koirankopin eteiseen. Ja eihän sitä tiedä, vaikka sinne sitten tulisi pieniä koiranpentuja hoidettavaksi.”

Anneli Oikari

Minna Lamppu

Tavanomaisen taikaa

Luonnossa pieni puro johtaa suurempaan puroon, jokeen ja lopulta mereen. Myös lapsen kasvun ja kehityksen alkutaipaleella monet hyvin pienet asiat rakentuvat yhteen ja johtavat isoon kokonaisuuteen. Samalla tavalla musiikissa ja draamassa pienistä, joskus huomaamattomista asioista kasvaa suurempia, ne sekoittuvat yhteen ja kehkeytyy prosessi, joka tuo yhteistä iloa, oivalluksia ja mahdollistaa ilmaisun vapauden. Kiireessä ja hyvin toimivien rutiinien keskellä uusien toimintatapojen tavoittelu voi tuoda virkistystä, vapauden tunteen ja uutta intoa arjen aherrukseen. Ensimmäinen askel tähän suuntaan on kokeilu.

Musiikki voi mielessämme edustaa pitkälle viritettyjä taitoja vaativaa taiteenlajia, jota kuitenkin voi lähestyä monella

tavalla. Kun musiikin elementtejä pilkotaan pienempiin osiin, kynnyks kynnys musiikkitoimintaan ryhtymiseen saattaa madaltua. Musiikista voi päästä osalliseksi, kun laittaa silmät kiinni ja keskittyy kuuntelemaan sateen ropinaa, tuulen ujellusta ja sydämen sykettä. Niistä löytyy monenlaisia ääniä ja rytmejä, pehmeitä, kovia ja metallisia sävyjä tai voimakkaita ja hiljaisia ääniä. Erilaisia ääniä ja rytmejä yhdistelemällä voidaan improvisoi-

den luoda äänimaisema, joka muodostaessaan kokonaisuuden on ääniteos. Yksinkertainen toistuva rytmi voi olla isomman musiikillisen kudoksen pohja. Herkistyminen kuulemaan avaa tien nähdä lähempää ja löytää. Myös pelkästään yhteisessä sykkeessä pysyminen on hauskaa musisointia, joka kasvattaa yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Soittimia on arkiympäristössämme paljon tarjolla oman keittiön puurokattilasta ja kauhasta lähtien unohtamatta aina mukana kulkevaa maailman ihmeellisintä instrumenttiamme, omaa kehoamme. Rakkaasta ääni-instrumentistamme voi lähes loputtomasti ammentaa ääniä taputtelemalla, koputtelemalla, napsuttelemalla ja tömistelemällä tai lukuisilla tavoilla äännehtimällä. Aikuisen esimerkki on lapselle hyvin tärkeä: se kannustaa lasta mukaan toimimaan, uskaltamaan ja kokeilemaan. Hyräilyn luomassa turvassa ei ole väliä, kulkeeko ääni jonkun melodian mukaisesti, vaan se, että ääni kulkee.

ARJEN DRAAMAA

Draamatyöskentely on innostava ja leikkisä mahdollisuus harjoitella ja katsoa ympäröivää elämää sekä oppia itsestä ja toisista. Se ei välttämättä tarkoita suuritöistä näytelmää lavasteineen ja pukuineen sekä tuntien vuorosanaharjoituksia, vaan käytännössä siihen voi kuulua lyhyitä tarinoita, yhteisiä hetkiä tai kohtauksia, jotka tarjoavat mahdollisuuden tarkastella valittua teemaa tai koettuja asioita ja tilanteita oman itsen ulkopuolelta.

Draama perustuu teatteritaitteeseen, ja sen keskiössä ovat kuvitteelliset roolit ja todellisuus. Siinä työskennellään kuitenkin ilman yleisöä ryhmäprosessissa, joka ei ole tarkoin ennalta määritelty. (Toivanen 2009.) Draamatyöskentelyssä mielikuvitusmaailma tuo etäisyyttä syventymiskohteena olevaan asiaan. Sen tarkoituksena on luoda interaktiivinen ja positiivinen oppimisympäristö, jossa oppimista rakennetaan vuorovaikutuksessa ja luovalla tavalla sekä itsenään olemisen että roolityöskentelyn kautta (Toivanen, Halkilahti & Ruismäki 2013). Roolissa osallistujat ovat ikään kuin kahdessa todellisuudessa samaan aikaan: paikalla on sekä fiktiivinen että todellinen minä.

Draamatyöskentelyn avulla asioita tarkastellaan ja uuden oppimista tuetaan vahvasti emootioihin kiinnittyvän kokemuksen kautta. Esimerkiksi voimakas tunnekokemus jostakin tilanteesta voi estää asettumasta toisen asemaan, mutta roolityöskentelyä

hyödyntämällä asioita voidaan kokea ja käsitellä roolin tarjoamassa suojassa eri näkökulmista uudelleen. Erilaiset tunnekokemukset edesauttavat ymmärtämistä ja oppimista. Draamatyöskentely on tehokas tapa pyrkiä yhteistoiminnallisuuteen, jossa voi turvallisen kokemuksen lisäksi reflektoida kriittisestikin: havainnoida, ymmärtää ja arvottaa eri ilmiöitä (Kanerva & Viranko 1997).

Oli kyse tarinasta, sadusta tai pienemmästä yksittäisestä kohtauksesta, roolityöskentelyssä voidaan tarpeen mukaan sukeltaa syvällekin kuvitteellisen henkilön elämään, ajatuksiin ja tunteuksiin. Kun vaikkapa syvennytään johonkin teemaan tai käsitellään syntynyttä tilannetta tai kokemusta roolityöskentelyn avulla, kuvitteellista henkilöä voi olla helpointa alkaa rakentamaan siitä, miltä tämä näyttää ja mitä hän tekee. Ihminen on psykofyysinen kokonaisuus, jossa liikkumiseen, eleisiin, ilmeisiin, puhetyyliin ja lopulta kaikkeen olemiseen vaikuttaa se, mitä henkilö tuntee. Iloinen henkilö liikkuu ja puhuu eri tavalla ja eri tahdissa kuin vaikkapa surullinen. Yhdessä voidaan pohtia, onko roolihenkilö ryhdikäs, kumara, vikkela vai hidas, ja edetä siihen, mistä se johtuu. Tässä yhteydessä voi nousta aiheelliseksi käyttää aikaa osallistujan omiin tunnekokemuksiin: miltä osallistujasta itsestään tuntuu silloin, kun hän on vihainen tai surullinen, ja missä kohti kehossa eri tunnetilat fyysisesti saattavat tuntua. Samaan aikaan voidaan kokeilla ja tehdä

havaintoja, miten eri tunnetilat muuttavat olemusta, eleitä ja ilmeitä. Tunnetilasta kumpuavien äänien ja ääntelyiden kautta voidaan rakentaa roolihenkilön puhetyyliä ja edetä niin pitkälle kuin kussakin tilanteessa on mielekästä.

Tunteen kokeminen oman itsen kautta helpottaa hyppäämistä roolihenkilön saappaisiin ja samaan aikaan roolihenkilön tunteiden läpi eläminen auttaa ymmärtämään tätä, tämän ajatuksia ja arvoja. Kun fiktio on ohi, reflektoidaan sen suhdetta todellisen elämän tapahtumiin. Draamatyöskentelyn tulee perustua vapaaehtoiseen osallistumiseen ja siitä voidaan tehdä draamasopimus, joka muun muassa sitouttaa osallistujia olemaan mukana draamatyöskentelyn vakavan leikillisen luonteen vaatimalla tavalla ja keskittymään (Heikkinen 2005). Samalla sovitaan yhteisen työskentelyn säännöt.

ILMAISU YKSILÖLLISEN KASVUN TUKENA

Draaman käytöllä on huomattavat edut identiteetin ja vuorovaikutustaitojen kehittäjänä (Öystilä 2019). Sadun tai tarinan ja niistä kumpuavan leikin ja roolin turvin voi ilmaista itseään eri tavoilla sekä tutkia äänen, aistien ja ruumiin aikaansaamia mielikuvia ja vaikutelmia. Yksilöllisen ilmaisukyvyn kehittäminen ja äänenkäyttötaidot rakentavat identiteettiä ja rohkaisevat ilmaisemaan omia ajatuksia. Ilmaisuharjoituksilla edistetään ja tuetaan kokonaisilmaisun ja puheviestinnän taitoja, kuten ilmaisurohkeutta, keskittymistä, vuorovaikutusta, puheen ominaisuuksia tai fyysistä ilmaisua (Toivanen 2009). Erilaisilla äänileikeillä tai tekstien parissa voi tehdä mielenkiintoisia ja hauskoja kokeiluja vaikka siitä, miten eri tunnetilat vaikuttavat ääneen, vaikka teksti säilyisi samana tunnetilasta toiseen tai olisi täysin epäsopiva valittuun tunnetilaan. Myös puhuminen ilman sanoja tai vain yhdellä sanalla voi humoristisella tavalla avata uusia ikkunoita ajatteluun.

Draama ja teatterityöskentely lisää oppilaiden sosiaalisuutta ja ymmärrystä toisia kohtaan, toisten hyväksymistä, vastavuoroisuutta ja empatiakykyä sekä vahvistaa ryhmää (Toivanen 2009). Draamatyöskentelyn luonne ja sen ennalta arvaamaton tulos johdattaa ryhmää dialogiin. Herkkävaistoinen ryhmänohjaaja luo kannustavan ja kaikille mahdollisuuksille avoimen ilmapiirin, jonka turvin toiminnassa voi olla mukana omana itsenään.

TARTU, LÖYDÄ, KOKEILE

Kaikki tavanomaiset äänet, joihin olemme tottuneet, voivat kertoa jotakin ja olla alku johonkin. Yhdistä sanoja tarinoiksi, yksinkertaiselta näyttäviä viivoja kuviksi, musiikkia, tunteita ja ilmeitä. Huomaa polkuja. Vapaudu ”oikeasta tavasta” tehdä ja tempaudu luovan tekemisen lumoon, joka innostaa ja motivoi yhä uudelleen ja uudelleen. Katso tavanomaisen tuolle puolen ja anna itsellesi lupa kokeilla. Löytäkää yhdessä. Meissä kaikissa on luovuutta, ja se on tarkoitettu käytettäväksi.

Lähteet:

Heikkinen, H. (2005). *Draamakasvatus, opetusta, taidetta, tutkimista*. Helsinki: Minerva.

Heikkinen, H. (2010). *Vakava leikillisuus. Draamakasvatusta opettajille*. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Öystilä, S. (2019). Draaman mahdollisuudet ohjaustyössä. Teoksessa: A.L. Karjalainen (toim.) *Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kanerva, P. & Viranko, V. (1997). *Aplodeja etsijöille. Näkökulmia draamaan sekä taidekasvatuksena että opetusmenetelmänä*. Rauma: Äidinkielen opettajain liitto 1997.

Toivanen, T. (2009). Draamakasvatuksen mahdollisuudet – itsetuntemusta, vuorovaikutustaitoja ja elämänhallintaa. Teoksessa A. Aro, M. Hartikainen, M. Hollo, H. Järnefelt, E. Kauppinen, H. Ketonen, M. Manninen, M. Pietilä & P. Sinko (toim.) *Taide ja taito – kiinni elämässä! TaiTai Taide- ja taitokasvatus*. Moniste 2/2009. Helsinki: Opetushallitus.

Toivanen, T., Halkilahti, L. & Ruismäki, H. (2013). *Creative pedagogy - Supporting children's creativity through drama*. The European Journal of Social & Behavioural Sciences. Vol. 7, 1168–1179. C-CRCS.

Esimerkkejä

KIVAA KIERRÄTYSTÄ^{IX}

Kierrätyksestä sekä luonnosta ja ympäristöstä huolehtimisesta on tärkeää tehdä osa arkea myös päiväkodissa. Tämän esimerkkiprosessin avulla voidaan harjoitella näihin teemoihin liittyviä taitoja lasten kanssa. Vanhojen esineiden näkeminen uudessa valossa lisää niiden arvostusta. Prosessi koostuu useasta toisiinsa liittyvästä esimerkistä, joita voi soveltaa lapsiryhmän ja tarpeen mukaan.

Tarvitaan: Lajittelupisteiden kuvat ja niihin kuuluvien roskien kuvia tai erilaisia roskia

Juoksevat roskat

Roskien lajittelun harjoittelu alkaa liikuntaleikillä nimeltään *Juoksevat roskat*. Aluksi laitetaan lajittelupisteiden kuvia (muovi, bio, lasi, paperi jne.) ympäri liikuntasalia. Sen jälkeen lapsille näytetään jokin lajittelupisteisiin kuuluva roska tai sen kuva, ja he saavat juosta viemään sen roskikseen/lajittelupisteeseen, jonne se kuuluu.

Vanhojen esineiden näyttely

Järjestetään vanhojen esineiden näyttely. Lapset saavat tuoda kotoa jonkun vanhan esineen siitä kertovan tarinan kera viikoksi eskariin. Esineet käydään läpi viikon kulkuun sopivasti ja kunkin esineen kohdalla kuullaan esimerkiksi se, kenen se on ollut ja mihin sitä on käytetty. Ennen monet tavarat oli tehty puusta ja kestivät sukupolvelta toiselle.

Vinkki 1: Monissa vanhoissa lastenlauluissa kuvataan arkisia askareita tai nimetään esineitä. Lasten tuomista esineistä voidaan yhdessä laulaa niihin sopivia lauluja.

Kierrätyslaulu

Kierrätyksestä voi tehdä runoja, loruja tai vaikka laulun. Espoon Latokasken päiväkodin eskariryhmässä keksittiin ompelutöiden lomassa kierrätyksestä kertovaan lauluun sanat. Sanoituksesta tuli tällainen:

Kierrätä roskia Tigrut 16.3.2020

*Kierrätä kierrätä roskia
suruisia iloisia roskia
pakkausmuovit keltaiseen boxiin
apua, eihän mennyt väärään roskiin
Kierrätä kierrätä roskia
suruisia iloisia roskia
banaanin kuoret biojätteeseen
hyvä, laitoit oikein sen.
Kierrätä kierrätä roskia
suruisia iloisia roskia
lasipullot lasinkeräykseen
muista laittaa kaikki oikein.
Kierrätä kierrätä roskia
suruisia iloisia roskia
aina kun sä roskan näät
nosta se ja pelasta luonto!*

Soittimet luonnosta

Luonnosta löytyy paljon soittamiseen sopivia aineksia. Sadekepit voi tehdä vaikkapa talouspaperirullan pahviputkesta sekä luontoretkellä löytyvistä kävyistä. Itse tehtyjä soittimia voidaan käyttää yhteismusisoinnissa. Tämä lisää osallisuuden kokemuksia ryhmässä.

Prosessi toteutettiin keväällä 2020 Espoon Latokasken päiväkodissa, eskariryhmässä Tigrut.

PÖNTTÖPUUHIA^x

Tätä esimerkkiä voi hyödyntää pottabarjoittelussa rauboittumisen tukena.

Tarvitaan: *Kuvia lasten kiinnostuksen kohteista.*

Kun lapsi opettelee vessa-asioita ja pöntöllä käymistä, malttamattonta lasta helpottaa vessan seinään ja pöntön eteen laminoidut kuvat. Kiire on tiessään, kun pytyllä tai potalla käymisen ajan katsellaan kuvia lasten mielenkiinnon kohteista. Vessan koristeluun voi käyttää kaikenlaisia lapsia kiinnostavia kuvia, ja nii-

tä kannattaa vaihdella ja tuoda uusia kuvia kulloinkin suosiossa olevista hahmoista. Tarkoituksena on saada lapsi istumaan pöntöllä rauhassa, ilman kiirettä ja hoppua. Kuvista voi laulaa lauluja, etsiä yksityiskohtia, laskea lukumääriä, etsiä muotoja ja värejä tai ihan vain jutella kuvista.

Olemme käyttäneet lauluina mahdollisimman helppoja ja lapsille itselleen tuttuja lauluja, kuten *Iha-haa* (säv. Marjatta Meritähti, san. Laura Latvala), *Kulkuneuvoja* (säv. & san. Eero Purhonen) ja *Prinsessa Ruusu linnassa* (suom. kansansävelmä).

Vinkki 1: Kuvien tilalla voi olla myös kangastaulu, jolloin saadaan vähennettyä wc-tilan kaikumista ja myös aistiherkkien lasten on miellyttävämpi käydä vessassa.

Vinkki 2: Pottaharjoittelussa hyvänä apukeinona on koskettelulorut tai itsekeksityt koskettelulaulut. Aikuinen loruttelee ja samalla silittää lasta lorussa mainitusta kohdasta. Lorun lopussa aikuinen voi peittää omat kasvonsa ja kukkuu-leikin tapaan kurkata käsien takaa. Esimerkiksi: *”Missä Matin polvi, missä Matin sormi, missä Matin pää? Sä etkö sitä nää?”* Jos potalla istuminen aloitetaan aivan alusta, loru tai laulu on lyhyt, esimerkiksi vain polvien koskettamisen pituinen. Vähitellen voidaan loruun tai lauluun lisätä silittettäviä kohtia. Lopulta pottailusta on tullut miellyttävä kokemus ja lapsi uskaltaa siinä rentoutua. Tähän ei tarvita välineitä, vain hitusen mielikuvitusta ja uskallusta itse keksiä loruja ja lauluja.

RAKASTANI RAPSUTTELEN^{XI}

Tämän rauhoittumista ja rentoutumista edistävän yhteisen silitys- tai hierontahetken voi tehdä lepohetken alussa tai nukkumaan mennessä. Tuokiossa korostuvat läheisyys, vuorovaikutus, hyvä olo ja turvallisuuden kokeminen.

Tarvitaan: Sänky, peitto sekä erilaisia välineitä silitykseen, kuten siveltimeä, teloja tai huivi.

Silitä, rapsuta tai hiero lapsen selkää, käsiä, päätä tai jalkoja lapsen toivomalla tavalla. Voit varioida tätä ja kokeilla myös silitellä hellästi lasta eri välineillä. Puhtaalla maalisiveltimellä voi silitellä selkää, niskaa, kämmeniä tai jalkapohjia ja maalitelalla voi rullata pitkin jalkapohjia ja pohkeita. On hyvin yksilöllistä, mistä lapsi nauttii, joten kuuntele lasta.

Vinkki 1: Kysy silitellessäsi lapselta, mistä aiheesta hän haluaa laulettavan laulun. Etsi samalla tarinaa esimerkiksi pehmoeläimestä ja laula sitä. Melodially tai sävelpuhtaudella ei ole väliä, tärkeintä on aikuisen ääni ja laulava esimerkki. Voit käydä läpi lapsen päivän tapahtumia tai aihetta, josta on puhuttu aiemmin, ja sisällyttää sen tarinaan. Jos lapsi keskeyttää sinut ja pyytää lauluun uusia käänteitä tai esittää niitä pehmollaan, tartu näihin ehdotuksiin ja laula tilanteen mukaan improvisoiden.

MISSÄ OON?^{xii}

Auttaa näkövammaista lasta tunnistamaan ja habmottamaan päiväkodin eri tiloja, mahdollistaa aistien käyttöä ja leikkiä sekä äänien tuottamista.

Tarvitaan: *Kankaita ja muuta kestävästä materiaalia, kiinnitettäviä leluja, ääntä pitäviä materiaaleja.*

Kiinnitä ympäri tilaa mahdollisimman pysyviin, mietittyihin paikkoihin eri tuntuksia, näköisiä ja kuuluisia materiaaleja. Näön käytön harjaannuttamiseksi ja näkemisen helpottamiseksi voit valita kontrastiväripareja, kuten punainen ja musta. Näitä voi pysähtyä tunnustelemaan kulkiessaan tilassa.

ELEFANTIT JONOON^{XIII}

Iloa ja helppoutta siirtymätilanteisiin.

Laula *Elefanttimarssia* (suom. kansansävelmä) ja ohjaa lasta ottamaan kaveri mukaan. Saat näin jonon aikaan lapsista, ja pääsette mukavalla tavalla siirtymään esimerkiksi pukeutumaan tai minne vain.

LELU LUONTOON^{XIV}

Tämä idea aktivoi lapsen mielikuvitusta ja vahvistaa luontosuhdetta.

Tarvitaan: *Lapsen lempilelu ja säänmukainen vaatetus, tarvittaessa evästä ja vettä juomaksi.*

Lapset lähtevät mielellään metsään, kun sinne saa ottaa oman lempilelunsa mukaan. Ulkona voi keksiä ihan uusia leikkejä lelun kanssa ja rakentaa luonnonmateriaaleista sille ympäristöjä.

HYPPÄÄ POIS^{XV}

Tämä hyppelyleikki on hauska tapa harjoitella oman vuoron odottamista, muiden huomioon ottamista ja edistää lapsen liikunnallisuutta iloisen tekemisen äärellä.

Tarvitaan: *Hyppimiseen soveltuva ympäristö, soittimia tai ulkoa löytyviä soittamiseen soveltuvia asioita.*

Tämä leikki voidaan toteuttaa ulkona tai sisällä. Lapsi voi hypätä sisällä esimerkiksi trampoliinilta patjalle tai ulkona kiveltä maahan omalla vuorollaan. Toimintaa rytmittää aikuisen laulama *Jänis istui maassa* (suom. kansansävelmä), jossa jäniksen tilalle on vaihdettu lapsen nimi: ”Jenni istui maassa.” Jonon ensimmäinen lapsi hyppää maahan, kun aikuinen on laulanut viimeisen kerran ”hyppää pois”. Muut lapset voivat säestää laulaen sekä sisällä soittimin ja ulkona kepein soittaen.

”Toin lapsiryhmäämme tuliaiseksi ”sammakkosoittimia”. Sammakkosoitin on puinen, ja sen selässä on sahalaita, jota soitetaan pienellä kapulalla. Siitä kuuluva ääni on kuin sammakon kurnutus. Otin punaisen sammakon ryhmäämme, ja lapset nimesivät sen ”myrkkysammakoksi”. Myrkkysammakko alkaa kurnuttamaan aina, kun tilassa on liian kova meteli. Näin lapset oppivat ymmärtämään, milloin pienentää ääntä ilman aikuisten kieltoja.”

Sanna Lukander

Hanna-Maija Aarnio

Musiikkikasvatuksen työtavat kokonaisvaltaisen oppimisen mahdollistajina

Innostava musiikkituokio voi olla suuri seikkailu niin lapselle kuin aikuisellekin. Kun musiikkituokio on suunniteltu huolella ja luovasti, saadaan ihmiset osallistettua mukaan musiikkiin ikään katsomatta. Hyvin valitun laulun ja monipuolisten työtapojen äärellä osallistuja innostuu ja tuskin malttaa odottaa, mihin musiikin polku meitä seuraavaksi viekään. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018 todetaan, että lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan (VASU 2018, 34). Lapsi toimii ja oppii kokonaisvaltaisesti, ja hänen innostuksensa ja muut tuntemuk-

sensa vaikuttavat ja näkyvät koko kehon toimintana. VASUn mukaan lasten oppimisessa yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu (VASU 2018, 17). Lapsen luontaista kehollisuutta ja kokonaisvaltaisuutta kannattaa hyödyntää myös musiikkitoiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia myös musiikkia ja muita tai-

teita kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Kun musiikkikasvatustusprosessissa käytetään monipuolisesti eri aisteja ja työtapoja, mahdollistuu kokonaisvaltainen oppiminen. Lapsi ei opi pelkäänsä musiikkia tai musiikista, vaan ”monipuolisesti suunniteltu ja toteutettu musiikkitoiminta tukee lapsen musiikillisen oppimisen ja ilmaisun lisäksi hänen kehitystään ja kasvuaan monin tavoin” (Huhtinen-Hildén & Pantsu 2017, 384). VASUn 2018 mukaan taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen luovat edellytyksiä lasten oppimiselle, kehittävät sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä auttavat lasta ymmärtämään ja jäsentämään ympäröivää maailmaa (VASU 2018, 38).

TYÖTAVAT MUSIIKKITUOKION SUUNNITTELUN APUNA

Kun puhutaan musiikkikasvatuksen työtavoista, tarkoitetaan yleensä laulamista, soittamista, liikkumista, kuuntelemista sekä musiikkitoiminnan integrointia muihin taiteisiin. Laajemmin ajateltuna esimerkiksi laulaminen sisältää kaikenlaisen äänenkäytön: myös lorut, runot ja ääni-improvisaation. Soittamista on yhtä lailla nimien rytmittely kehosoitimin kuin musiikin tekeminen luonnon soittimilla tai vaikka rummuilla ja marakasseilla. Kun kaikki yllä mainitut työtavat ovat mukana musiikkitoiminnassa, on musiikkituokiosta helppo muodostaa mielekäs kokonaisuus muutaman tai jopa yhden laulun ympärille. Työtavojen monipuolinen käyttö mahdollistaa myös eri aistikanavien kautta tapahtuvan kokemisen ja oppimisen. Näin ollen se lisää monenlaisten oppijoitten mahdollisuutta osallistua musisointiin.

Musiikkituokio kannattaa siis suunnitella niin, että saman laulun, lorun tai kuunneltavan sävellyksen parissa viihdytään pitempään ja sen kanssa käytetään useita musiikkikasvatuksen työtapoja. Tuokion voi aloittaa esimerkiksi loruilemalla ja leikkimällä, minkä jälkeen laulun sanoihin lisätään laulumelodia. Vähitellen jatketaan monimutkaisempiin toimintoihin ja musiikillisiin rakenteisiin, joita voidaan esimerkiksi soittaa tai tanssia. Sama musiikkikappale täydentyy edelleen, jos siihen yhdistetään muita taiteita ja aistimuksia esimerkiksi maalaten, muovailten tai draaman työkaluja käyttäen. Lasten luontaista uteliaisuutta ja halua toistaa ja kerrata asioita kannattaa hyödyntää myös musisoidessa (VASU 2018, 17). Kun työtavat vaihtelevat saman laulun tai musiikkikappaleen ympärillä, ei toistoa oikeastaan edes

huomaa, vaan se innostaa lapsia lisää. Lapsi osallistuu musiikkiin aktiivisena toimijana, ja oppimista tapahtuu huomaamatta.

Musiikkikasvatusprosessi voi siis lähteä pienestä ja yksinkertaisesta ja edetä kohti monimutkaisempia ja suurempia rakenteita. Lisäksi voidaan ajatella, että aloitetaan musisointi lähellä omaa itseä: käytetään omaa ääntä ja kehoa ja näin tutustutaan esimerkiksi uuteen lauluun. Sen jälkeen, kun laulu tai musiikkikappale on jo tuttu, on helpompi rohkaistua soittamaan, tanssimaan ja kokeilemaan muita välineitä sekä musisoimaan vuorovaikutuksessa muun ryhmän kanssa. Huolellisesti suunnitellussa musiikkituokiassa lapsi saa rakentaa omaa suhdettaan musiikkiin rauhassa ja hän pääsee helpommin mukaan myös ryhmän yhteiseen musisointiin. Kun musiikissa on aikaa olla ja hengittää, on lapsia helppo rohkaista käyttämään mielikuvitustaan ja myös ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita varhaiskasvatussuunnitelman ajatusten mukaisesti. (VASU 2018, 39.)

Laulun valintaan kannattaa kiinnittää huomiota musiikkituokioita suunniteltaessa. Jos samaa laulua toistetaan paljon, kannattaa se valita huolella. Kun valitsee itselleen mieluisan laulun, saa sillä yleensä toistenkin kiinnostuksen heräämään. Lisäksi voidaan miettiä, minkälaisia musiikillisia elementtejä käytettävä laulu tai musiikkikappale sisältää. Musiikillisesti

monipuoliset laulut kutsuvat kuuntelemaan ja laulamaan mukana, ja niiden myötä kehittyä myös lasten musiikin elementtien, kuten muodon, melodian ja rytmin, hahmottaminen (Huhtinen-Hildén & Pitt 2018, 106). Kannattaa myös huomioida se, miten laulut liittyvät lapsen omaan kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan (VASU 2018, 17). Toisaalta lapsen luontainen uteliaisuus saa hänet helposti kiinnostumaan vieraammistakin asioista, ja musiikki voi myös olla helppo tapa tutustua erilaisiin kulttuureihin.

AARRETTA ETSIEN

Soivia kohtaamisia ja yhteisöllistä luovuutta varhaiskasvatuksessa -täydennyskoulutuksessa musiikkikasvatuksen työtapoihin tutustuttiin muun muassa ”musiikillisella aartenetsintämatkalla”. Musiikkityöpajassa työskenneltiin Lastenmusiikkiorkesteri Ammuun! *Aarretta etsien* -kappaleen (säv. & san. Tero Pajunen) ympärillä.

Aarretta etsien

Tero Pajunen

Am D/A Am Am D E7 F

Kul-jen aar-ret-ta et-si-en. Hal-ki mait-ten ja met-si-en. Y-li vuo-ren har-jan-

6 I. C D7 E7 | 2. C D Am

teen, poik-ki pel-lon mäpolun teen. Y-li teen ja vil-lin veen.

Prosessi rakentui seuraavasti:

- Prosessi aloitettiin kehorytmillä Aar-re, shh!
(Laulu on polska, joten kehorytmissä taputetaan polviin tahdin ykkösellä ja kolmosella.)
Kehorytmin päälle opeteltiin laulun sanat ja melodia.
Ryhmä kuunteli, kun opettaja lauloi, rytmitellen mukana. Ohjeistuksena oli tulla mukaan lauluun sitten, kun se tuntuu tutulta.

Polska-askel

- re shh Aar - re shh Aar -

- Kun laulu tuli tutummaksi, kehorytmi siirrettiin jalkoihin ja liikuttiin piirissä. Tämän avulla laulun opettelemiseen saatiin ikään kuin uusi työvaihe, jonka aikana laulua toistettiin useita kertoja ja varmistettiin, että jokainen osallistuja oppi laulun sanat ja melodian. Lisäksi sivulle–viereen-askel piirissä haastoi motoriikkaa suunnanvaihtoineen.
- Seuraavassa vaiheessa edelliseen yhdistettiin musiikillisen muodon havainnointia ja kuuntelua. Laulun säkeistö tanssittiin yhdessä piirissä ja välisoiton aikana sai etsiä vapaasti aarteita tilassa. Tätä kehiteltiin edelleen niin, että säkeistön aikana tanssittiin piirissä kuten edellä ja välisoiton aikana leikittiin seura johtajaa -leikkiä. Välillä varioitiin myös säkeistöä niin, että kehorytmi muutettiin parin tai ryhmän kanssa tehtäväksi taputukseksi. Tämä vaihe prosessissa on ollut hauska ja pidetty, joten tätä voisi kehittää edelleen esimerkiksi ryhmän luovia ideoita mukaan ottaen.
- Luovan liikunnan jälkeen prosessissa siirryttiin soittamiseen. Alusta alkaen käytössä ollut kehorytmi siirrettiin djemberumuilla soitettavaksi ja tähän lisättiin muutama muu soitin mukaan kuvassa olevan sovituksen mukaisesti.

Aarretta etsien
Ostinatol

HMA

The musical score is written on four staves, each representing a different instrument. The instruments are Rumpu (Drum), Kapula (Clay pot), Triangoli (Triangle), and Marakasit (Shaker). The time signature is 3/4. The score consists of four measures. The Rumpu part has a steady rhythm of quarter notes. The Kapula part has a similar rhythm but with some rests. The Triangoli part has a steady rhythm of quarter notes. The Marakasit part has a steady rhythm of quarter notes.

Soittimet lisättiin yksi kerrallaan, jotta rytmien oppiminen varmistui. Lapsiryhmän kanssa toimiessa soittimia voi lisätä esimerkiksi vasta seuraavalla musiikkituokiolla, koska pelkkä rumpusäestys on varsin toimiva. Aikuisryhmää voi haastaa kokeilemaan, pystyykö samaan aikaan soittamaan ja laulamaan. Lisäksi soittimia voidaan vaihtaa tilanteen mukaan.

- Prosessin lopuksi puolet ryhmästä soitti ja toinen puoli tanssi samaan aikaan itse suunnittelemansa koreografian lauluun.
- Työpajassa opetettava asia, musiikkikasvatuksen työtavat ja musiikin osa-alueet, yhdistettiin lopuksi prosessiin. *Aarretta etsien* kuunneltiin äänitteeltä ja piirrettiin omat aarrekartat, joihin kirjattiin musiikkikasvatuksen työtavat ja musiikin osa-alueet.
- Työpajan reflektio-osuudessa pohdittiin yhdessä, mitä musiikkikasvatuksen työtapoja edellä koetussa prosessissa käytettiin. Lisäksi havaittiin, kuinka niitä kaikkia pystyttiin luontevasti käyttämään yhden laulun kanssa työskennellessä. Esille tuli myös se, kuinka tällä kertaa aarteenetsijän polku kulki tällaista reittiä, ja toisella kertaa voidaan astella eri reittiä. Musiikkikasvatusprosesseissa vaihtoehtoisia polkuja on lukemattomia, mutta niistä voidaan kulkea vain yhtä kerrallaan.

Varsinaisesti *Aarretta etsien* -laulu lähti lentoon vasta sitten, kun täydennyskoulutuksen osallistujat veivät sen mukanaan omille työpaikoilleen lapsiryhmiin. Lauluun keksittiin yhdistää monipuolisesti uusia ideoita, ja se tuli monessa paikassa osaksi päiväkodin arkea. Yhden laulun ympärille on syntynyt monenlaisia matkoja, joista jotkut ovat kestäneet koko lukukauden ja hui-pentuneet päiväkodin kevätjuhliin. Useita työtapoja sisältävissä musiikkikasvatusprosesseissa on paljon mahdollisuuksia, ja usein niiden lopputulos tai -tuotos kuulostaa tai näyttää upealta ja vaikuttavalta. Tärkeintä tämän kaltaisissa prosesseissa on kuitenkin niissä kuljettu matka, sen aikana koettu musiikki ja se, että laulu koskettaa monia ryhmiä ja niiden aikuisia ja lapsia.

Lähteet:

Huhtinen-Hildén, L. & Pantsu, L. (2017). Mitä tehdään pikkuinen Sanni? Teoksessa A. Lindeberg-Piironen & I. Ruokonen (toim.) *Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja*. Helsinki: Classicus, 379-388.

Huhtinen-Hildén, L. & Pitt, J. (2018). *Taking a learner-centred approach to music education. Pedagogical pathways*. Abingdon: Routledge.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Opetushallitus. Saatavana osoitteessa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf. (Viitattu 16.9.2019.)

Esimerkkejä

SANOISTA SOITOKSI^{XVI}

Tässä esimerkissä keskitytään omaan tekemiseen sekä toisten kanssa yhdessä toimimiseen. Sanakuorossa kehittyvät myös ohjeiden seuraaminen ja niiden mukaan toimiminen, robkeus, toisten huomioonottaminen ja luova ilmaisu.

Vaihe 1 voidaan toteuttaa erilaisissa tiloissa tai vaikka ulkona. Ei edellytä välineitä. Vaiheessa 2 tarvitaan soittimia tai luonnosta löytyviä äänilähteitä.

Vaihe 1

Aluksi jokainen miettii oman sanan, jota alkaa sanoa ääneen. Kaikki hokevat omaa sanaansa samanaikaisesti muiden kanssa. Valittua sanaa sanotaan ohjaajan johdolla hiljaa, voimakkaasti, vihaisesti, iloisesti jne. Aikuinen voi johtaa tätä sanakuoroa ja näyttää ennalta sovituin käsimerkein, milloin on vuoro olla äänessä tai hiljaa sekä miten voimakkaasti tai missä tempossa sanakuoro sanojaan hokee. Pienemmän osallistujaryhmän ollessa kyseessä myös osallistujat voivat halutessaan johtaa sanateosta vuorotellen.

Vaihe 2

Tämän jälkeen haetaan soittimet, jotka voivat varsinaisten soittimien lisäksi olla aiemmin metsästä tai puistosta haettuja kepejä, kiviä tai muita äänentuottoon soveltuvia tavaroita, ja käydään läpi, millainen soitin kullakin on ja miten sillä soitetaan. Sen jälkeen muodostetaan neljän soittajan ryhmät. Jokainen ryhmä miettii yhden yhteisen sanan, jota saa orkesterinjohtajan luvalla alkaa hokea. Johtajana toimiva voi tässäkin rohkaista osallistujia erilaisiin tempoihin, nyansseihin tai muuhun haluaansa tulkintaan.

Tämän jälkeen pienryhmäläiset miettivät omalle sanalleen taputuksen ja esittelevät sen muille, kukin ryhmä vuorollaan. Kaikkien sanat taputellaan vuorotellen läpi pienryhmäläisten opastamana. Lopuksi nämä samat rytmit siirretään soittimiin eli soitetaan juuri taputetut, pienryhmien keksimät sanat läpi.

Lopuksi johtaja johtaa näistä aineksista koostuvan rytmiteoksen läpi valitsemallaan tavalla ja tulkinnalla.

MANSIKKAKEITTOA PUNAISESSA KULHOSSA^{XVII}

Kehittää keskittymisen ja kuuntelun taitoja, sanatonta vuorovaikutusta sekä yhteissoittoa ja rytmitajua.

Ensiksi harjoitellaan taputtamaan seuraava sanarytmiin perustuva loru läpi:

”Man-sik-ka-keit-to, man-sik-ka-keit-to, (taa ti-ti taa taa, taa ti-ti taa taa)

pu-nai-ses-sa kul-hos-sa, pu-nai-ses-sa kul-hos-sa (ti-ti ti-ti taa ti-ti x 2) se on.” (taa, tauko, taa, tauko)

Kun rytmiloru alkaa sujua hyvin, jaetaan osallistujat kahteen tai useampaan pienempään ryhmään. Nyt samaa yritetään kaanonissa siten, että joku ryhmä aloittaa ja seuraavat ryhmät aloittavat alusta samalla iskulla, kun edellinen on päässyt lorun ensimmäisen rivin loppuun ja on siirtymässä toiselle riville (tempo).

Vinkki 1: Tämä voidaan rytmitellä myös keho-soittimilla tai ”oikeilla” soittimilla.

ELÄINTEN JÄLKIÄ^{XVIII}

Tämä on luovuuteen innostava, keskittymistä kehittävä leikki. Se ruokkii oivallusta ja rohkaisee soittimien ja kehon äänien käyttöön. Samalla myös opitaan eläinten nimiä ja tutustutaan Suomen luontoon kuuluviin eläimiin.

Tarvitaan: *Kuvia metsän eläimistä, paperia, kyniä, soittimia*

Aluksi kaikki käyvät lattialle piiriin tai ison pöydän ääreen, jonka keskelle levitetään kuvia metsän eläimistä (kettu, peura, hiiri, orava, jänis jne.). Jokainen osallistuja saa vuorollaan käydä valitsemassa haluamansa eläimen kuvan itselleen. Kun kaikki

ovat ottaneet kuvan, se liimataan paperille, joka voi olla kuvioitu tai värillinen tai sitä on voitu jo etukäteen kuvittaa metsäiseksi itse piirtämällä tai maalaamalla. Lopuksi paperille lisätään vielä valkoisilla liiduilla eläinten jälkiä.

Kun kuvallinen työ on tehty, jälkien työstämistä jatketaan miettimällä, miten kunkin eläimen jälkiä voisi kuvailla soittamalla. Tätä varten soittimet asetetaan piirin keskelle ja jokainen saa valita soittimen, jolla vuorollaan kuvailee kunkin eläimen askelusta. Lopuksi kaikki saavat soittaa yhtä aikaa kunkin eläimen askellusta. Yhdessä voidaan miettiä, onko eläin pieni vai suuri ja voiko sen askelista kuulua voimakas ääni vai onko soiton oltava hiljaista.

Vinkki 1: Jokaisen eläimen kohdalla voi valita uuden soittimen.
Vinkki 2: Jos soittimia ei ole käytössä, oravan askelluksen voi soittaa taputtaen, tömistäen tai vaikkapa suulla äänitelemällä.

KUVIEN SIIVITTÄMÄNÄ^{xix}

Tässä esimerkissä käytetään kuvia, joiden avulla musiikkituokion kulkua ja siihen liittyviä toimintoja on helpompi seurata. Kuvien käyttö auttaa jäsentämään musiikki- tai taidetuokion kulkua.

Tarvitaan: *Kartonkia, tarranauhaa ja muita askartelutarvikkeita kuvien tekoon tai valmiita kuvia esimerkiksi postikorteista leikattuna.*

Musiikkituokion kulkua selventämään suunnitellaan ja askarrellaan ”laulukirja”. Ensin valitaan kirjaan tulevat laulut. Kullekin kirjan sivulle tulee valittuun lauluun liittyvä kuva, josta kyseinen kappale voidaan helposti tunnistaa, sekä laulun kulkuun ja toimintoihin liittyviä kuvia. Kaikki kuvat kiinnitetään kirjan sivuille tarranauhalla, jotta niitä voidaan toistuvasti kiinnittää ja irrottaa. Kansiin kiinnitetään solmittavat narut, joilla kirjan kannet saadaan kiinni.

Jokaisen musiikkituokion aluksi kirja avataan yhdessä. Jokainen lapsi saa vuorollaan avata solmun, jolla kirjan kannet ovat kiinni. Kun kirjan kannet avataan, sisältä paljastuu kuvina musiikkituokion kulku. Jos lauluun yhdistetään leikkiä, liikuntaa, piir-

tämistä tai soittoa, on kyseessä olevan laulun kuvan alapuolella kuvat näistä toiminnoista.

Kun laulu on laulettu ja leikitty, jokainen vuorollaan pääsee irrottamaan lauluun liittyvät kuvat. Viimeisenä vuorossa on loppulaulu. Kun sekin on leikitty ja laulettu, irrotetaan loppulaulun kuva merkiksi siitä, että musiikkituokio on päättynyt.

AISTIRATA^{xx}

Eri aistien aktivointi rikastaa lapsen kokemusmaailmaa. Tämä harjoitus tukee ympäristön hahmottamista kosketusaistin avulla sekä edistää sanavaraston kertymistä ja eri äänien kuunteluun herkistymistä. Tässä harjoitellaan soittimien tunnistamista sekä rohkaistaan keksimiseen.

Tarvitaan: *Vahvaa aaltopahvia, liimaa ja kaikenlaisia pieniä koskeltavia tavaroita ja materiaaleja, joita voi liimata pahville.*

Harjoituksen voi tehdä kokonaan yhden ryhmän kanssa tai sen voi jakaa myös kahdelle eri-ikäisten ryhmälle.

Vaihe 1

Aluksi kootaan erilaisia materiaaleja, kuten nappeja, kiviä, korkkeja, simpukoita, pumpulia, helmiä ja hiekkaa. Kun tarvittavia aineksia on riittävästi, ne liimataan pahville niin, että niistä muodostuu rata, jota voidaan käydä läpi kosketusaistin avulla tunnustellen.

Liiman kuivuttua aistirata voidaan nostaa vaikka seinälle, jolloin sitä voi käydä läpi kävellen. Lapset saavat tunnustella esineitä silmät sidottuina pelkän tuntoaistin avulla ja kuvailla, miltä eri muodot tuntuvat. Kuvailun perusteella myös muut saavat arvata, mikä materiaali on kyseessä.

Vaihe 2

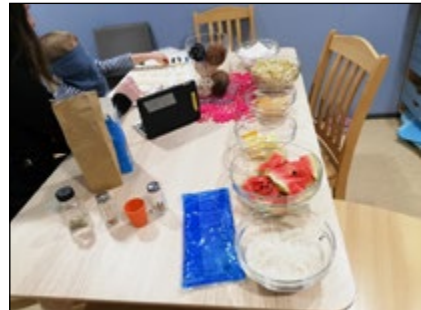
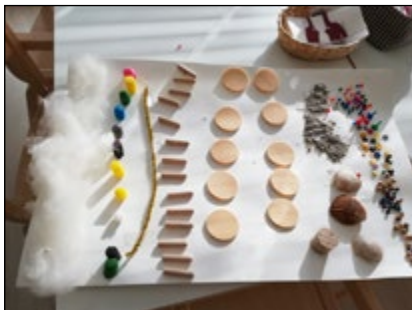
Kun aistirata on käyty läpi, otetaan esiin soittimet ja mietitään, miltä eri materiaalit voisivat kuulostaa. Esimerkiksi hiekka voi yhdistyä kuulokuvaan sadeputken äänestä tai siitä, kun rummun pintaa silitetään kädellä. Tässä on hyvä kokeilla monia soittimia, jotta ”oikea” mielikuvaa vastaava ääni löytyy.

Tämä toteutettiin Espoon Vantinkulman päiväkodissa keväällä 2020.

- Vinkki 1: Tämän voi jakaa kahdelle ryhmälle siten, että pienten ryhmä valitsee ja liimaa materiaalit pahville omana askartelutehtävänä. Seuraavana päivänä, kun liima on kuivunut, isompien ryhmä tunnustelee ja arvaa materiaaleja.
- Vinkki 2: Tästä voi soveltaa myös hajuaistia aktivoivan tuoksuradan, jossa arvaillaan eri tuoksujia, kuten kaneli, kardemumma, terva ja eukalyptus.

SOIVA SATU^{XXI}

Soivan sadun tai tarinan yhdessä tekeminen kehittää mielikuvitusta, sanatonta vuorovaikutusta ja herkistää kuuntelemaan. Yhdessä tekeminen vahvistaa yhteisöllisyyden tunnetta, ja matalan kynnyksen äänen tuottaminen lisää onnistumisen kokemuksia.

Tarvitaan: Kangaspussi, magneettihahmoja, kuva metsästä, valkotaulu, kynä ja paperia, älypuhelin tai muu sopiva nauhoittamista varten.

Taidetuokio aloitetaan sanoen: ”Mennään metsään, soivaan metsään. Mennään metsään, soivaan metsään...” Samalla taputetaan sanarytmin mukaisesti käsillä reisiin.

Satu

Yhteisen tarinan tai sadun tekeminen alkaa niin, että valkotaululle laitetaan kuva tutusta metsäretkipaikasta. Kangaspussiin laitetaan erilaisia magneettihahmoja, kuten metsän eläimiä, käpyjä, marjoja ja sieniä. Jokainen saa ottaa

vuorollaan kangaspussista magneettihahmon ja asettaa sen valkotaululle haluamaansa paikkaan samalla keksien tarinaa. Yksi aikuisista kirjaa tarinan ylös ja toinen jututtaa lapsia. Kun tarina on valmis, aikuinen lukee sen lapsille.

Äänimaisema

Soittimia, kuten djembe, guiro, putkipenaali, marakasseja, rytmimunia ja laattasoittimia, asetellaan tilaan. Soittimia saa olla enemmän kuin lapsia, jotta heillä olisi valinnanvaraa. Jokainen saa valita haluamansa soittimen, minkä jälkeen kuunnellaan, millaisia ääniä eri soittimista kuuluu.

Tässä vaiheessa on hyvä alkaa pohtia, millaiset äänet sopisivat mihinkin kohtaan tarinaa tai satua. Sitten tarina luetaan hitaasti läpi, ja sen aikana lapset saavat improvisoiden tuottaa mielestään sopivia äänielementtejä haluamiinsa tarinan kohtiin. Tämä nauhoitetaan esimerkiksi älypuhelimella. Lopuksi kuunnellaan soiva tarina yhdessä.

Vinkki: Soivia satuja voi tehdä eri ryhmissä ja antaa muiden ryhmien kuunnella toistensa teoksia vaikkapa lepohetkellä.

”Mistä kaikki lähti? Kyllä se oli kahvilaleikki. Innostuttiin leivoksista ja kahvista, syntyi café. Kahvilaa koristamaan teimme tähtiä, ja meillä olikin tähticafé. Tähdet levisivät, ja teimme jokaiselle lapselle omat vahvuustähdet kuvan kera, ja ne tulivat myös tilaa koristamaan. Näitä tähtiä olemme lasten kanssa ihastelleet ja lukeneet monet kerrat.”

Norma Enbuske

Markku Kaikkonen

Saako ruokapöydässä laulaa?

Halusin kirjoittaa persoonallisuuksista, erilaisuuden sietämisestä, vahvuuksien tunnistamisesta mutta ennen kaikkea siitä, osaammeko ja uskallammeko haastaa ajattelussamme ja toiminnassamme niitä uskomuksia tai ajattelutapoja, joita pidämme toisina.

Olipa kerran lapsi, joka laulaa silloin kun pitäisi syödä. Mutta eihän syödessä saa laulaa eikä myöskään leikkiä, piirtää eikä tehdä mitään muutakaan kuin syödä ja korkeintaan ehkä keskustella hillitysti. Mutta siinä meillä on ongelma – lapsi haluaa laulaa syödessä. Kaikkea yritettiin, puhuttiin, huijattiin ja käskettiin kiltisti ja vähän tiukemminkin. Ei auttanut mikään paitsi ehkä aavistuksen verran se, että laittoi ruokailutilanteessa musiikkia soimaan. Sitten, kun tulee hetki, jolloin lapselle tarjoutuu otollinen tilaisuus laulaa: hän ei laula eikä osallistu.

Monesti laulu- ja musiikkihetkissä lapsi kuuntelee ja nauttii musiikista, vaikka itse ei siihen ulkoisesti näyttäisikään osallistuvan. Ei siis huolta, vaikka tarinamme lapsi ei lauluun osallistukaan. Hänen kohdallaan lauluongelma onkin toisenlainen – ruokaillessa hän haluaa laulaa. Hyvä on opastaa, kasvattaa ja opettaa, milloin tehdään mitäkin, mitä kuuluu tehdä, mitä odotetaan tehtävän, mikä on hyvä tapa ja mikä on paha tapa. Laulaminen ruokapöydässä ei kaikissa tilanteissa ole hyvä tapa ja voi hankaloittaa syömistä ja seurustelua.

Voisiko hyvää tapaa vastaan kuitenkin rikkoa, koska laulamisenhan oletetaan tekevän ihmiselle hyvää. Tämän perusteella voisimme kenties antaa luvan laulaa ruokapöydässä ainakin jotenkin rajatusti tai vaikka vain hiljaa hyräilemällä. Tietenkin voisimme myös siirtää laulavan ruokailijan johonkin syrjään syömään, ettei laulu ruokailun aikana pääse sekoittamaan hankalasti muun yhteisön elämää?

Jos lapsi ei ole kuten muut tai ainakin poikkeaa yhteisön perusnormistosta, onko vika lapsessa vai voisiko normeja muokata? Elämämme rakentuu monesti ikään kuin automaattisesti eri-

laisten sääntöjen määrittelemänä, emmekä välttämättä tule edes ajatelleeksi, kuka nämä ohjeet on määritellyt ja mihin perustuu oletukset oikeasta ja väärästä käyttäytymisestä eri tilanteissa. Normeja haastamalla haastamme myös itsemme pohtimaan, mikä on ”normaalia” vai voisiko olla olemassa monta ”normaalia”. Jos normiuskovaisuutta ei uskalleta kyseenalaistaa, voi lopputuloksena olla se, että kaikki erilaisuus halutaan poistaa ja persoonat mukautetaan keskiarvoon. Lopputulema olisi tällöin: ”Antakaa hänelle apua, että hän voisi olla NORMAALI.” Pelottaako normeja ravisteleva persoona vai voisiko erilaisuuden nähdä rikkautena?

Emme ole lähtökohdiltamme, käyttäytymiseltämme, ajatuksiltamme, ihonvärittämme, uskonnoltamme tai taustoiltamme samanlaisia. Samalla oppimamme uskomukset ja säännöt voivat poiketa eri ihmisten tai ihmisryhmien välillä merkittävästikin. Itselle tutusta ja opitusta säännöstöstä ja tavasta ajatella poikkeava käyttäytyminen tai toiminta voi olla hämmentävää, mutta ei välttämättä tarkoita sellaista poikkeavuutta tai erilaisuutta, joka edellyttää tukitoimia. Tuntuisikin kauhistuttavalta ja vaaralliselta, jos itselle tutusta normistosta tai oletetusta keskiarvosta poikkeavat lapset ohjattaisiin vähintään tehostettuun tukeen, ehkä erityiseen tukeen, kuntoutukseen, terapiaan tai hoitoon. Pahimmillaan tällainen normiajattelu voisi tuhota persoonat, persoonallisuuden, erityisyyden, ehkä jopa nerokkuuden. Meidän olisikin hyvä opetella entistäkin enemmän erilaisuuden sietämistä ja siinä samalla ihmisen yksilöllistä kohtaamista. Samalla on hyvä haastaa itseään pohtimaan, tulisiko omien normistojen joustaa tai jopa muuttua.

Tarinamme lapsen tapauksessa huomio alkoi kiinnittyä laulamiseen liittyvään erityispiirteeseen. Lapsihan lauloi silloin kun halusi ja etenkin ruokapöydässä. Erikoinen tyyppi näiltä osin, mutta samalla lasta alettiin muutenkin pitää vähän outona. Ajatusketjuna oli siis, että jos on jossakin jutussa outo, niin on sitten varmaan kaikessa outo. Ymmärrettävää sinänsä: outous ärsytti ja sitä oli varmaan vaikea sietää. Siinä outoutta ihmetellessä jäi kuitenkin helposti huomaamatta lapsen vahvuudet ja erityistaidot – niitä tarinamme lapsella oli paljon, mutta aikuisen keskittyminen valitettavasti kohdistui laulamiseen ja sen aiheuttaman ongelman minimoimiseen tai poistamiseen.

Tukea tarvitaan, kun jokin asia häiritsee ihmisen elämää ja onnea. Tukea tarvitaan, kun oppimisessa tai ymmärtämisessä on vaikeuksia tai kun on muuten hankala olla eikä tahdo jak-

saa. Tuen tarvetta ei kuitenkaan välttämättä ole, jos ihmisen persoona, tapa olla ja ajatella eroaa totutusta. Meidän on siis arvioitava tarkasti kriteeristö, jonka perusteella päätetään, milloin on syytä tarjota ja antaa lisätukea ja apua. Täyttääkö ruokapöydässä laulava tuen tarpeen kriteerit vai uskaltaisimmeko entistä paremmin oppia sietämään persoonia myös silloin, kun he haastavat normirakenteita. Uudenlaisia näkökulmia elämään ja olemiseen tarvitaan – ne eivät ole tuen tarpeen kriteerejä. Haasteena on siis kohdistaa tuki sitä tarvitseville ja silloin, kun sitä oikeasti tarvitaan.

Lapset ovat mestareita normien haastamisessa, ja heiltä voimme tässäkin oppia paljon. Persoonan sietämisen ja hyväksymisen rinnalla jokaista tulee arvostaa myös yksilöllisenä oppijana. Ei kaikista tule lentäjiä, sairaanhoitajia, opettajia tai koti-isiä. Usein pohdinkin, miksi kaikkien tulisi läpäistä samat testit, kokeet, oppimäärät ja opetussuunnitelmat sekä oppia neliöjuuret tai sointukäännökset. Osataanko ja voidaanko opetusta suunnata yksilöllisesti siten, että se rikastuttaa, rakentaa ihmisen elämää ja sitä suuntaa, mihin hän on menossa nimenomaan oppijan yksilöllisistä lähtökohdista käsin – ei järjestelmän ehdoilla.

Yksilöllinen, persoonaa kunnioittava ja lasta kuunteleva kohtaaminen auttaa löytämään lapsen kannalta parhaat yksilölliset valinnat siitä, mitkä oppisisällöt ja opeteltavat asiat tukevat, auttavat ja rakentavat hänen maailmaansa ja tulevaisuuttaan. Vanhempien ja kasvattajien rakas mutta vaativa haaste on uskaltaa vaatia ja joustaa samanaikaisesti niin normiston kuin esimerkiksi oppisisältöjen suhteen. Vanhemmille tässä tehtävässä tärkeä kasvatuksellinen tuki saadaan usein päiväkodista ja koulusta sekä esimerkiksi vanhempien vertaisverkoston kautta. Ammattilaisille lisätukea tuovat täydennyskoulutus, oman työn kollegiaalinen kehittäminen ja tutkimuksen tuoma tieto.

Parhaimmillaan löydämme entistä parempia ratkaisuja siihen, mikä on tärkeintä lapsillemme sekä mitä ja miten meidän tulisi opettaa, jotta tästä maailmasta tulisi parempi, ihmisistä onnellisempia ja oppisimme elämään yhdessä, rakastamaan ja kunnioittamaan toisiamme sekä pitämään huolta niin itsestämme, toisistamme kuin koko yhteisöstä ja maapallostakin.

Vaikka tämä teksti haastaa kyseenalaistamaan normeja, tulee muistaa ja ymmärtää, että yhteisön normit ja säännöt luovat turvallisuutta sekä toisen huomioimista ja tukevat paremman maailman rakentumista. On hyvä tietää, että punaisen valon palaessa on parempi odottaa vihreän valon syttymistä. Tämän normiston

ymmärtäminen ja noudattaminen auttaa pysymään elossa. Toisaalta on kuitenkin ihana samalla muistaa Timo Parvelan satu, jossa liikennevalo kyllästyi näyttämään punaista, keltaista ja vihreää ja alkoi näyttää kaikkia mahdollisia värejä. Kaikki kulkijat poliisia myöten aluksi hämmästyivät, mutta lopulta alkoivat taputtaa ja iloitsivat siitä värimerestä ja riemusta, joka yhtäkkiä heitä yhdisti tässä uudessa tilanteessa. No, palasihan tässäkin sadussa

liikennevalotolppa takaisin normiin, vaikka sitten salaa yöllä näyttikin niitä muita värejä ikään kuin itselleen ja satunnaisille kulkijoille riemuksi ja piristykseksi.

Voisiko siis olla, että vaikka pääsääntöisesti normeja noudattaisiinkin, uskaltaisimme ottaa riskin katsella maailmaa edes hieman totutusta poiketen? Tässä meitä voisivat auttaa persoonat ja erilaisuus, joiden avulla silmät voivat avautua näkemään maailmaa hieman toisin ja värikkäämmin. Erilaisuus tuo mukanaan rikkautta ja uudenlaisia näkökulmia elämiseen, kokemiseen ja olemiseen.

Uskaltaisimmeko ottaa riskin ja antaa tarinamme lapsen laulaa ruokapöydässä. Voisimme laulaa vaikka kaikki yhdessä. Saattaako sallivuus tukea yhä laajemman ajattelun, oivalluksien, innovaatioiden, luovuuden ja nerokkuuden kehittymistä? Ei vain tämän yhden lapsen kohdalla, vaan koko yhteisössä.

JA VIELÄ TOINENKIN TARINA:

15-vuotias tyttö, jolla on diagnosoitu autismin kirjon piirteitä, kokee omien sanojensa mukaan erilaisuutta suhteessa toisiin ja on omasta käyttäytymisestään todennut: ”En sillä tavalla todella välitä sosiaalisista koodeista.”

Ehkä ainakin osin näistä syistä tämä tyttö – tai nyt jo nuori nainen – uskalsi rikkoa normeja ja hänelle sallittiin se. Hän jäi pois koulusta osoittaakseen mieltä Tukholmassa Ruotsin valtiopäivätalon edustalla saadakseen huomiota ilmastonmuutokselle. Samalla hän käynnisti maailmanlaajuisen koululakkojen ja ilmastonmuutosmielenosoitusten sarjan.

Normeihin ja ”oletettuun normaaliin” ohjaava kasvatus ja ympäristö saattaisi pitää tällaista henkilöä erityispiirteidensä takia suurennuslasin alla, jolloin hänen henkilökohtaista ilmastonmuutokseen liittyvää kiinnostusta pidettäisiin varmaankin hienona piirteenä, mutta ehkä vähän hölmönä diagnoosin mukaisena käytöksenä. Voi olla, että jossain ympäristössä hyvää tarkoittaen ikään kuin pahalta maailmalta suojellen hänen toimintaansa olisi saatettu jopa rajoittaa tai se olisi voitu kieltää kokonaan.

Onneksi Greta Thunbergin ympärillä on mitä ilmeisemmin ollut suuremman ymmärryksen ihmisiä. Hän on saanut tarvitsemaansa tukea, mutta samalla hänen vahvuutensa on osattu tunnistaa, hänen erityisyyttään on siedetty ja se on hyväksytty.

Samalla hänelle annettiin lupa rikkoa normeja – persoona on saanut olla sitä, mitä hän on. Kannatti, vaikka helppo ei tie mediayllerryksen keskellä varmaan ole eikä tule olemaan. Meille Greta Thunberg toimii monella tavalla esimerkkinä, mutta samalla hän haastaa meitä pohtimaan, saako koulusta olla pois ja uskallammeko sietää totutusta poikkeavaa. Samalla on hyvä pohtia, josko ruokapöydässä saisi sittenkin laulaa.

Esimerkkejä

KENELLE SOITIN SOI^{XXII}

Erilaiset nimileikit edesauttavat tutustumista ja ryhmätoimintaan viritäytymistä. Oman nimen kuuleminen toisten sanomana vahvistaa lapsen itseluottamusta ja ryhmään kuulumisen tunnetta. Tässä esimerkissä herkistytään myös kuuntelemaan sekä kasvatetaan kärsivällisyyttä ja keskittymiskykyä.

Tarvitaan: Erilaisia soittimia.

Tässä nimileikissä yhdistyy vuoron odottaminen, kuunteleminen ja nimien opettelu. Aluksi aikuinen kiertää tilassa. Lapset voivat istua vapaasti tilassa haluamissaan paikoissa tai vaikka väljässä puoliympyrässä kasvot samaan suuntaan päin. Lapsilla voi olla silmät auki tai kiinni. Hetken kierreltyään aikuinen pysähtyy jonkun lapsen kohdalle ja alkaa soittaa kädessään olevaa soitinta ja kysyy: ”Kenelle soitin soi?” Tähän osallistujat vastavat, kuka lapsi on kyseessä.

Vinkki 1. Tässä nimileikissä voidaan käyttää eri soittimia ja opetella myös soitinten nimiä. Kun aikuinen pysähtyy lapsen kohdalle, nimetään yhdessä myös soitin.

Vinkki 2. Kun leikki tulee tutuksi, lapsia voi osallistaa antaen kunkin vuorollaan olla soittimen soittajana.

YMPÄRI MAAILMAN^{XXIII}

Tämän esimerkin avulla voidaan tutustuttaa lapsia eri maiden kulttuureihin, tapoihin ja musiikkiin.

Ryhmässä lapsia voi olla monista eri kulttuureista. Aluksi voidaan keskustella, missä eri maissa joku on saattanut käydä, millaista siellä on, millaisia vuodenaikoja tai ruokaa siellä on, mitä maita lapset yleensä tuntevat sekä missä jokin eläin asustaa jne. Tämän jälkeen tutkitaan maailmankarttaa ja katsotaan, missä nämä maat ovat. Yhdessä voidaan miettiä myös, millaisia ääniä

näissä paikoissa kuulee ja millaiselta ilma siellä tuoksuu, onko siellä merta vai järviä ja millaista luontoa siellä on.

Keskustelun jälkeen kuunnellaan yhdessä eri kulttuurien musiikkia.

Vinkki: Jokaisella viikolla voi olla yksi maa, johon tutustutaan eri keinoin.

YHDESSÄ^{XXIV}

Yhdessä maalaaminen kutsuu sanattomaan jaettuun kokemukseen ja voi auttaa keskittymisessä ja rauhoittumisessa.

Tarvitaan: Ikkunamaalaukseen soveltuvia, lapsille turvallisia pullovärejä sekä värin levitykseen siveltimiä tai sienä.

Maalaamaan ryhdyttäessä on hyvä ensin suojata maalarien vaatteet sekä rajata maalausalue teipillä. Ikkuna toimii maalauspohjana yhtä hyvin kuin paperi tai taulunpohja. Korona-ajan inspiroiman toivon sateenkaaren saa helposti maalattua ikkunaan, kun ensin rajaa värien rajat maalarinteipillä ja sen jälkeen lapset

saavat maalata ja tuputella värit ikkunaan. Kun väri on kuivunut, teipit poistetaan.

Toivon sateenkaari toteutettiin Helsingissä Päiväkoti Ruskeasuossa keväällä 2020. Lopuksi ikkunaan lisättiin teksti #tillsammans kannustamaan, että yhdessä selviämme tästä poikkeuksellisesta ajasta. Kielikylpyryhmässä oli paikalla kuusi lasta, ja jokainen sai oman värin. Samalla ryhmässä kerrattiin värien nimiä ruotsiksi ja vähän värioppia. Sateenkaari heijastuu nyt monista lasipinnoista ja aurinkoisella säällä värjää ryhmätilaa kauniisti.

Vinkki 1: Työskentelyn taustalle voi laittaa sopivaa musiikkia innostamaan varovaista lasta tai rauhoittamaan vilkkaan lapsen työskentelyä.

Vinkki 2: Myös maalauksen aihetta voisi varioida, ja maalarinteippi toimii hyvin työn rajaajana.

”Pikkulinnut olivat lentäneet pesästä taikametsään. Hämärsin huoneen ja käynnistin aaltoprojektorin vihreällä valolla. Hetken ihailimme vihreää valoa ja tunnelmaa. Pikkuhiljaa otimme esiin soittimia yksi kerrallaan. Tutkimme yhdessä, millaisia ääniä lähti cabasasta, sadeputkesta, aaltorummusta, putkipenaalista, guirosta ja erikoisesta räpättimestä, jonka nimeä en edes tiedä. Aloimme luoda yhdessä äänimaisemaa taikametsään. Tunnelma oli taianomainen.”

Jonna Ropponen

Minna Lamppu

Luotsina luovuus

Luovuus on moniulotteinen, hankalasti määriteltävä käsite, johon meillä kaikilla on suhde ja jonka ymmärrämme jokainen omalla tavallamme. Lasten ilmaisua ja taidetoimintaa ajateltaessa voisi olla hyödyllistä pysähtyä hetkeksi kokoamaan muutamia ajatuksia luovuudesta.

MINÄKÖ LUOVA?

Perinteisesti luovuus on yhdistetty romanttiseen näkemykseen taiteilijasta poikkeusyksilönä ja erityisenä lahjakkuutena. Tässä kapeassa ajatuksessa luovuus nähdään ominaisuutena tai syntymässä annettuna lahjana, joka on vain harvojen ja onnekkaiden etuoikeus. On helppoa ja turvallista jäädä kiinni tämänkaltaisiin syvältä kumpuaviin kliseisiin, vaikka olisi tarpeellista ajatella laajemmin (Ambrose 2014). Tutkijat lähestyvät luovuuden hahmottamista eri näkökulmista, kuten lopputuloksen, ympäristön ja persoonan vaikutuksen sekä prosessin perspektiiveistä (Toivanen, Halkilahti & Ruismäki 2013). Nämä voivat auttaa tämän laajan käsitteen pohtimisessa.

Yksinkertaisimmillaan luovuutta voidaan kuvata arkisena ongelmanratkaisukykyinä sekä uusien ja erilaisten näkökulmien löytämisenä (Huhtinen-Hildén & Isola 2018). Meillä kaikilla on olemassa siihen fyysiset valmiudet, sillä aivot nauttivat eri tavalla tehdyistä asioista. Valmius muutoksiin on aivoihimme rakentuneena jo kymmenien tuhansien vuosien takaa. Ihmiselle on ominaista mukautua monenlaisiin ympäristöihin sekä tyyppillistä muokata toimintaansa tilanteiden mukaan joustavasti ja kehittää toimintamalleja eri tilanteisiin. (Huotilainen & Saarikivi 2018.)

Toiselle luovuus saattaa olla arkista ongelmanratkaisukykyä, toiselle se voi edustaa kyvykkyyttä taiteelliseen ilmaisuun ja monelle näitä kumpaakin. Mitä luovuus sinusta on? Onko se lahjakkuutta, peritty ominaisuus, uudella tavalla tehtyjä arkisia asioita vai jotakin muuta? Tukena tähän pohdintaan voi olla hyödyllistä palauttaa mieleen muutamia tilanteita, joissa olet mielestäsi ollut luova. Muistele, millaisia tilanteita ne olivat ja miten toimit niissä.

LUOVUUDESSA ON VALTAVASTI POTENTIAALIA

On tärkeää hahmottaa omaa suhdettaan luovuuteen, sillä se heijastuu myös ympärillä oleviin ihmisiin. Lähetämme jatkuvasti kaikesta tekemisestämme tiedostamattomasti ja tiedostetusti käyttäytymisen ja eleiden signaaleja, joita esimerkiksi pienen lapsen aivoissa aktiivisesti toimiva peilisolujärjestelmä mallintaa koko ajan yksittäisen liikkeen sekä liikkeen tarkoituksen tasolla (Huotilainen 2019). Luovuus kytkeytyy läheisesti kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin sitä edistäen muun muassa osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksen kautta. Luova prosessi voi rikastaa yhteistä elämis- ja kokemismaailmaa, ja sen myötä voi saada etäisyyttä arkeen, uusia näkökulmia elämään ja merkityksellisyyden kokemuksia (Huhtinen-Hildén & Isola 2018). Luovan toiminnan positiiviset vaikutukset kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin on todistettu kulttuuri- ja musiikkitoimintaan kohdistuvien lukuisin eri näkökulmin ja ikäryhmille tehdyin tutkimuksin meillä sekä maailmalla (ks. esim. Fancourt & Finn 2019). Luovuus kytkeytyy monella tavalla myös oppimiseen. Ihmisellä on lähtökohtaisesti kokeileva ja oppiva mieli. Luovuus vaatii hiukan aikaa joutokäynnillä vaikka virtaavan veden tai takkatulen äärellä, jolloin aivojen aktiivisuuskuviot ja viestejä välittävät hermoverkostot työskentelevät aivan erityisellä, luovalla tavalla (Huotilainen & Saarikivi 2018). Luovuus vaatii tietysti myös luottamusta omaan riittävyteen ja rohkeutta ko-

keilla. Liika kriittisyys, osaamattomuuden pelko, kiire ja stressi sekä liian tiukat raamit saattavat tyrehtyttää ja estää kykyä ajatella ja toimia luovasti.

KYNNYSTÄ MADALTAEN TOISEN TUKENA

Täysin rutinoituneesti toimiessa saattaa tuntua, että muovautumisen taito ja tarve olisi unohtunut tai poissa. Tarvitsemme rutiineja, mutta tarvitsemme myös vaihtelua ja uutta, jotta säilyimme vireinä (Huotilainen & Peltonen 2020). Luovuuden poluille etsiytyessä lempeänä aloituksena ja verryttelynä voi toimia helppo asia, jonka tekee tänään eri tavalla kuin aikaisemmin. Aluksi kannattaa kiinnittää huomio pieniin ja yksinkertaisiin arjen tilanteisiin. Luovuutta voi olla tehdä aamutoimet eri järjestyksessä kuin aiemmin tai tehdä töissä joku asia vähän eri tavalla. Turvallista on edetä pienistä asioista kohti isompia kokonaisuuksia. Me kaikki olemme lähtökohtaisesti luovia. Merkittävintä on se, miten ajattelemme asiaa.

Lähteet:

Ambrose, D. (2014). *Creative emergence, order, and chaos: Grappling with the complexity of complexity theory*. Teoksessa: Ambrose, D., Sriraman, B. & Pierce, K. M. (toim.) *A Critique of Creativity and Complexity: Deconstructing Clichés*. Rotterdam: Sense Publishers.

Fancourt, D. & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?* Health evidence network synthesis report 67. Copenhagen: WHO.

Huhtinen-Hildén, L. & Isola, A.-M. (2018). *Luovuus osallisuuden tukena – luovan ryhmätoiminnan malli*. Teoksessa: L. Huhtinen-Hildén & M. Lamppu. (toim.) *Odottamattomia aarteita: Ilmaisua, leikillisyyttä ja luovaa toimintaa ryhmässä*. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, 8–13.

Huutilainen, M. & Saarikivi, K. (2018). *Aivot työssä*. Helsinki: Otava.

Huutilainen, M. (2019). *Näin aivot oppivat*. Helsinki: Otava.

Huutilainen, M. & Peltonen, L. (2020). *Uuden ajan muistikirja*. Helsinki: Otava.

Toivanen, T., Halkilahti, L. & Ruismäki, H. (2013). *Creative pedagogy - Supporting children's creativity through drama*. *The European Journal of Social & Behavioural Sciences*. Vol. 7, 1168–1179. C-CRCS.

Kirjoittajat

HANNA-MAIJA AARNIO (MuM, musiikkipedagogi AMK) opettaa varhaisiän musiikkikasvatukseen ja taiteen soveltavan käytön pääaineessa sekä on mukana monialaisessa hanketöinnässä Metropolia Ammattikorkeakoulussa. Hän on työskennellyt muun muassa varhaisiän musiikinopettajana ja musiikin perusteiden opettajana musiikkioppilaitoksissa sekä toiminut kouluttajana ja erilaisissa tehtävissä musiikkikasvatusjärjestöissä. Aarnio on pukeutunut lehmäpukuun Lastenmusiikkiorkesteri Ammuun! riveissä vuodesta 2007 alkaen ja nauttii suunnattomasti musiikin tekemisestä lasten ja lapsenmielisten kanssa.

LAURA HUHTINEN-HILDÉN (FT, MuM, musiikkiterapeutti, työnohjaaja) toimii yliopettajana, tutkijana, pääaine- ja tutkintovastaavana Metropolia Ammattikorkeakoulussa. Hän on musiikkikasvatukseen lisäksi kiinnostunut taiteen soveltavasta käytöstä ja luovan ryhmätöinnän mahdollisuuksista sosiaali- ja terveysalojen konteksteissa ja johtanut useita näihin teemoihin liittyviä tutkimus- ja kehittämishankkeita. Laura on julkaissut artikkeleita ja opetusmateriaalia (mm. Huhtinen-Hildén & Pitt: *Taking a learner-centred approach to music education. Pedagogical Pathways*. Abingdon: Routledge). Hän toimii aktiivisesti kouluttajana ja asiantuntijana myös kansainvälisissä yhteyksissä sekä on ISME:n varhaisiän musiikkikasvatuksen (ECME) komission jäsen.

MARKKU KAIKKONEN (MuM) toimii Musiikkikeskus Resonaarin johtajana. Hän on laatinut lukuisia musiikkikasvatukseen ja erityismusiikkikasvatukseen oppikirjoja, artikkeleja ja kirjojen lukuja itsenäisesti sekä työryhmissä. Keskeisesti hän on osallistunut erityismusiikkikasvatukseen ja kuvionuottimenetelmän tutkimus- ja kehittämistöimintaan. Hän on toiminut lukuisten kehittämishankkeiden ja projektien johtajana. Hän toimii JaSe-Soi ry:n pedagogisen tiimin jäsenenä ja on Suomen musiikkikasvatusseura Fisme ry:n hallituksen jäsen sekä Konserttikeskus ry:n ja Lastenmusiikki ry:n hallituksien varapuheenjohtaja. Vuosina 2012–2018 Kaikkonen toimi International Society for Music Education ISME:n Special Music Education -komission komissaarina (puheenjohtajana kaudella 2014–2016). Koulutta-

jana ja luennoitsijana hän on toiminut Suomen lisäksi Japanissa, Italiassa, Kanadassa, Hollannissa, Kiinassa, Latviassa, Virossa, Ruotsissa, Taiwanissa, Azerbaidžanissa, Itävallassa, Venäjällä, Brasiliassa, Irlannissa ja Skotlannissa. Yli 50 hänen lähinnä lapsille ja opettamiseen säveltämää kappaletta on levytetty eri äänitteille ja julkaistu lukuisissa oppikirjoissa.

MINNA LAMPPU (musiikkipedagogi YAMK) opettaa Metropolia Ammattikorkeakoulussa varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taiteen soveltavan käytön pääaineessa ja toimii yhteisömuusikon erikoistumiskoulutuksen vastuopettajana. Opetustyön lisäksi hän toimii tiiviisti tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotyössä etenkin osallisuuden, toimijuuden ja yhteisöllisyyden edistämässä sekä asiantuntijana erilaisissa luovan toiminnan kehittämishankkeissa (esim. Soivia kohtaamisia, SÄPE, Digisti yhdessä, SOSKU, Kohti luovaa arkea, Musiikki Elämään, Kulttuurisilta). Minnaa kiinnostavat musiikkikasvatuksen lisäksi erityisesti luovat lähestymistavat kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä ja niiden käyttö erilaisissa yhteisöissä. Toimiessaan kuoronjohtajana ja laulunopettajana erilaisten musiikkiryhmien kanssa taiteen soveltavan käytön kontekstissa (esim. muistisairaat, arat ja aloittelevat laulajat sekä musiikki-ryhmät) hän kehitti muun muassa Päijät-Hämeen muistiyhdistyksessä toimivan muistisairaista ja heidän läheisistään koostuvan Muistilangat-lauluryhmän toimintakonseptin. Minnalla on monipuolista kokemusta myös tv- ja lehtitoimittajan työstä, ja hän on toiminut esiintymiskouluttajana ja ilmaisutaidon opettajana.

SANNA VUOLTEENAHO (MuM) on toiminut Metropolia Ammattikorkeakoulussa musiikkikasvatuksen lehtorina vuodesta 2010 opettaen varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taiteen soveltavan käytön sekä soiton- ja laulunopetuksen pääaineissa ja yhteisömuusikon koulutuksissa sekä asiantuntijatehtävissä useissa Metropolian hankkeissa ja täydennyskoulutuksissa. Ennen Metropoliaan siirtymistään hän toimi 25 vuotta varhaisiän musiikinopettajana ja laulunopettajana. Vuolteenaho on kysytty vierailija erilaisten yhteisöjen musiikillisen toiminnan hyvinvointivaikutuksia hyödyntävissä koulutuksissa ja virikepäivissä. Keskeisiä työkaluja näissä koulutuksissa ovat ääni-improvisaatio ja liike sekä yhteisöjen omien kulttuuristen erityispiirteiden hyödyntäminen.

**IDEAT JA KOKEMUKSET, JOIDEN POHJALTA
KIRJAN ESIMERKIT ON MUOKATTU:**

I Anneli Oikari

II Johanna Vire

III Jenni Rikala

IV Reija Peltonen

V Jenni Rikala, Marika Virtanen

VI Jenni Rikala

VII Taina Kolehmainen

VIII Kaisa Jämsén

IX Mari Wahlstedt

X Johanna Vire, Marika Virtanen

XI Jenni Rikala

XII Jenni Rikala

XIII Jenni Rikala

XIV Jenni Rikala

XV Jenni Rikala

XVI Reija Peltonen

XVII Reija Peltonen

XVIII Mari Wahlstedt

XIX Marika Virtanen

XX Lea Väisänen

XXI Jaana Lindeman

XXII Anneli Oikari

XXIII Maija Rytönen

XXIV Henna Hinnerichsen-Still

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Soivia sanoja ja vauhdikkaita vaatteita

– Luovaa toimintaa varhaiskasvatuksessa

Tämä julkaisu on suunnattu kaikille varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville pedagogisen työn tueksi sekä taidetoimintaan ja luovuuteen innostajaksi. Metropolia Ammattikorkeakoulun toteuttama julkaisu liittyy Opetushallituksen tukeman *Soivia kohtaamisia ja yhteisöllistä luovuutta varhaiskasvatuksessa 2* -täydennyskoulutuksen teemoihin. Kirja sisältää asiantuntijoiden puheenvuoroja sekä päiväkodin arkeen sovellettavia esimerkkejä. Tämä käytännön ja teorian vuoropuhelu auttaa meitä luomaan yhteistyössä kokonaisvaltaisia oppimisympäristöjä sekä tukemaan osallisuutta taiteellisella ja kehollisella ilmaisulla. Kirjoittajina artikkeleissa ovat Hanna-Maija Aarnio, Laura Huhtinen-Hildén, Markku Kaikkonen, Minna Lamppu ja Sanna Vuolteenaho. Lisäksi kirjasta löytyy esimerkkejä eri taiteita hyödyntävän musiikkitoiminnan mahdollisuuksista, jotka sopivat niin apuvälineiksi arjen spontaaneihin tilanteisiin kuin muunkin toiminnan sisällöksi.

ISBN 978-952-328-260-5 (nid.)

ISBN 978-952-328-261-2 (pdf)

ISSN 2669-8013 (nid.)

ISSN 2669-8021 (pdf)

www.metropolia.fi/julkaisut

